Ernest Bernea

Cel ce urcă muntele

Cu desene de Horia Bernea

UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

ARS DOCENDI

CEL CE URCĂ MUNTELE

Editura ARS DOCENDI
Universitatea din Bucureşti
Editură cu profil academic şi cultural
recunoscută de CNCSIS
Şos. Panduri 90, sector 5, Bucureşti
Tel./Fax: (021) 410 25 75
E-mail: arsdocendi@yahoo.com

Editor: Ioan Crăciun
Tehnoredactare: Cristian Dinu
Coperta I: Victor Bălaşa, Cristian Dinu
Selecţia desenelor: Ioan Crăciun, Cristian Dinu

Descrierea CIP a
Bibliotecii Naţionale a României
BERNEA, ERNEST
Cel ce urcă muntele/ Ernest Bernea
Bucureşti: Ars Docendi, 2008
ISBN: 978-973-558-382-8;
821.135.1-4

„Cartea a apărut cu sprijinul Administrației
Fondului Cultural Național”

Tipărit la Tipografia Editurii „Ars Docendi”

Printed in *Romania*

ERNEST BERNEA

CEL CE URCĂ MUNTELE

Cu desene de HORIA BERNEA

ARS DOCENDI 2008
UNIVERSITATEA DIN BUCUREŞTI

Sensul suferinței

Omul celor două veacuri din urmă în care s-au realizat, atât cât a fost cu putință, înseşi idealurile Renaşterii, a fost stăpânit de o concepție optimistă, de un sentiment de certitudine, izvorât din limita rațională pusă existenței. Omul creat de revoluția franceză a crezut că poate deveni stăpânul lumii şi că, deci, poate îndruma lucrurile într-un sens indicat de gândurile sale. Posibilitatea rezolvării tuturor problemelor ridicate de viață, numai pe calea rațiunii şi a ştiinței, a lăsat să se creadă că problema omului, care este capabil de progres continuu, poate fi şi ea rezolvată în întregime şi definitiv.

Felul cum a reacționat omul modern în fața suferinței, pe care o vedea pretutindeni în jurul său şi o experimenta singur, defineşte însăşi epoca istorică la al cărei sfârşit suntem de față şi noi astăzi.

Suferința a fost socotită ca ceva legat întâmplător de viața omului, ca ceva isvorât mai mult din condițiile exterioare de viață decât din natura sa. De aceea, atitudinea care se impunea în chip logic în fața suferinței era aceea a luptei împotriva acestei stări morale, găsirea celor mai eficace mijloace de a o înlătura cât mai mult cu putință şi, dacă e posibil, în întregime din viața omului. Etica burgheză s-a caracterizat printr-un desgust în fața suferinței; idealul său a fost atingerea unei stări în care omul să nu mai sufere. Dar etica burgheză care a dominat Apusul civilizat a fost o etică a plăcerii. Chiar dacă a existat în această epocă o altă etică, nu a fost decât în mod teoretic, în mintea unor filosofi, dar nu ca o stare de conştiință obştească.

Dintr-o astfel de atitudine a luat naştere acţiunea cea mai sistematică împotriva tuturor relelor, cauze ale suferinţei. S-a crezut că, acolo unde nu a pătruns civilizaţia industrială, suferinţa este încă prezentă din cauza acestei lipse şi deci s-a lucrat pentru răspândirea „civilizaţiei". Lipsa tehnicii moderne a fost socotită ca un rău fundamental şi deci o mare cauză a suferinţei.

Pe plan sufletesc etica burgheză a căpătat forme deosebite, după natura obiectului său. Când lupta împotriva suferinţei a avut ca obiect comunitatea de viaţă socială, ea s-a numit filantropie, sau asistenţă socială, după calitatea celui care o făcea. Când a avut ca obiect umanitatea, s-a schimbat în umanitarism.

Omul civilizaţiei noastre nu a voit să accepte suferinţa ca o stare morală firească şi a căutat prin mijloacele care i-au stat la îndemână să o înlăture. Idealul eticii moderne nu a putut fi încă atins. Cu toată cultura şi civilizaţia, cu toată ştiinţa şi tehnica, suferinţa omului nu a putut fi alungată, ci dimpotrivă ea a mers tot crescând odată cu progresul visat de veacul luminilor. Omul a putut face să crească nebănuit de bogat cunoştinţele sale teoretice şi practice, a isbutit să-şi perfecţioneze uneltele, să-şi ridice condiţiile materiale ale vieţii, să aibă confort şi chiar lux, dar până la sfârşit a băgat de scamă că fericirea i-a scăpat şi că suferă mai mult decât oricând. Un observator la faţa locului al stărilor din America comunica acum câţiva ani mărturisirea unor oameni din elita acestei „lumi noi": „Europenii ne judecă greşit. Ei ne cunosc aşa cum putem apărea pe ecran în sălile cinematografelor; ei ştiu cât de superioară este construcţia americană şi totodată bogăţiile de care dispunem. Europenii nu cunosc însă un lucru: ce suferinţă ascunde această monumentală civilizaţie americană. Noi nu ne-am găsit încă leacul durerilor, ci doar ne amăgim pentru ca apoi să coborâm mai adânc în lumea lor".

Iată o mărturisire prețioasă. Omul veacului nostru a constatat o realitate, dar nu i-a înțeles sensul. De aceea, el este un amăgit sau un desamăgit, după gradul de conştiință în care se află.

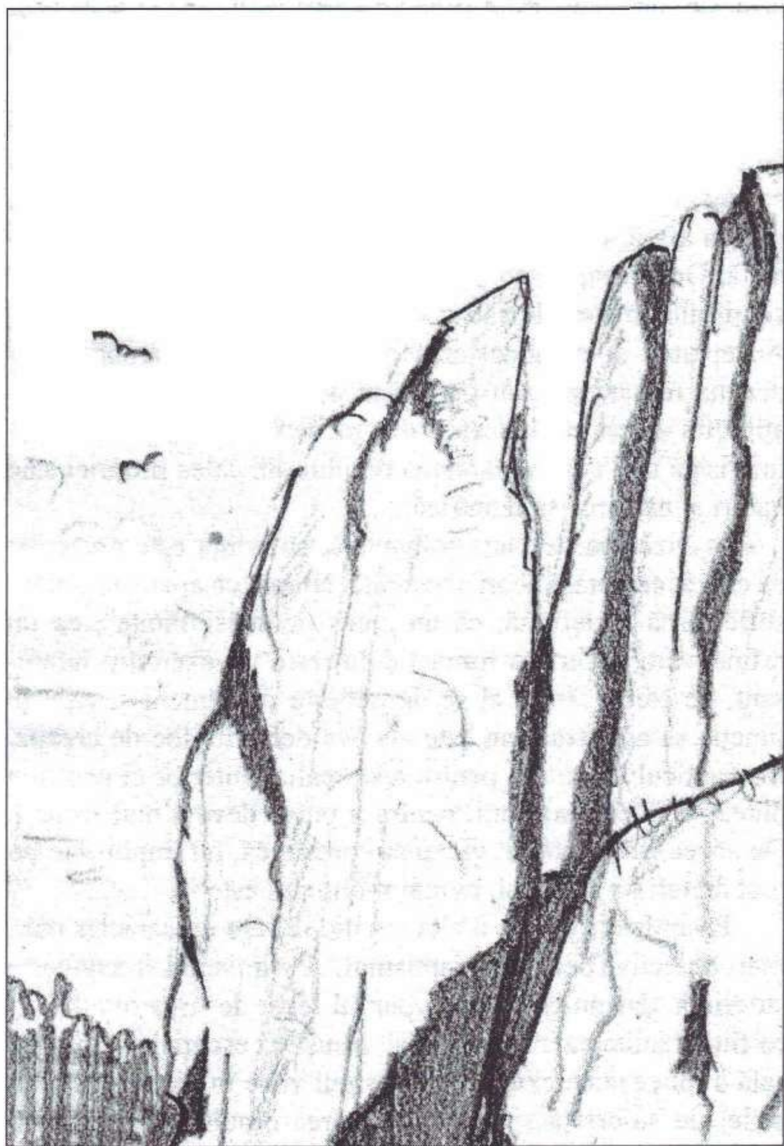
Sub o înfățișare de lumină şi frumusețe starea morală a acestui om a fost dintre cele mai degradante, pentru că viața însăşi a fost socotită ca un prilej de plăceri materiale şi efemere, înțelesurile adânci ale vieții i-au scăpat. Adevăratele valori ale lumii au fost nesocotite, esențialul a fost judecat prin secundar, superiorul prin inferior. Starea de senzații şi plăceri periferice existenței morale a dus omul lumii care se sfârşeşte astăzi în pragul unei totale prăbuşiri lăuntrice.

Felul cum a încercat să înlăture suferința a isvorât în chip firesc din filosofia care a domnit în această epocă. Lupta pentru înlăturarea suferinței a atins numai regiunile periferice ale existenței, pentru că viața însăși a fost astfel judecată. S-a crezut că omul suferă numai din cauze materiale şi sociale; s-a crezut că suferința este o consecință directă a unor condiții de viață exterioare omului și că odată schimbate aceste condiții, omul poate deveni fericit şi problema suferinței este deci deplin deslegată. În această privință, etica burgheză și cea comunistă nu se deosebesc întru nimic, fiindcă amândouă au la temelie o înțelegere naturalistă a suferinței, aşa cum le este însăşi filosofia şi viziunea ce o au asupra existenței.

Omul modern a tratat efectele gândind că tratează cauzele suferinței; el nu a pătruns în inima realităților morale, de aceea a luat o atitudine de totală anulare a suferinței și tot de aceea o trăieşte cu mai multă amărăciune și desgust, o trăieşte cu zădărnicie.

Etica nouă schimbă în întregime poziția problemei suferinței. Lucrurile trebuiesc judecate de la începutul lor.

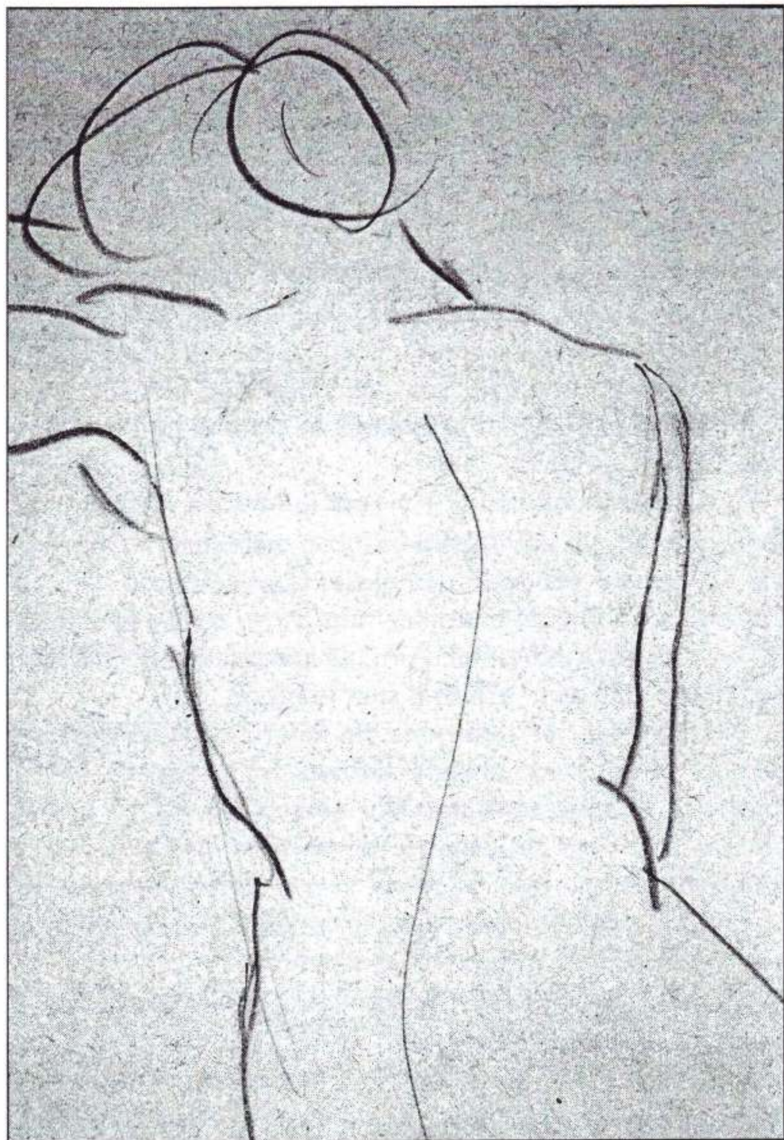
Suferința este ceva legat de natura omului. Acolo unde există om, există și suferință. De ce? Pentru că ea este o

consecință directă a prezenței răului în om. Răul, ca și binele, țâșnește din adâncimile ființei noastre ca dintr-un lăcaș propriu. Aici stă cauza primară a suferinței, în însăși făptura noastră morală, în însăși natura acestei făpturi. Cauzele care determină și fac să apară suferința sunt nevăzute, sunt realități cu mult mai adânci decât oricare altele. Suferința este o consecință directă a unor condiții și a unor realități interioare, nu din afară, cum le-au socotit etica burgheză și cea comunistă. De aceea, ea nu poate fi înlăturată prin îmbunătățirea condițiilor materiale sau sociale, prin invenții sau reforme. Acceptarea și recunoașterea suferinței nu înseamnă întotdeauna romantism sau pesimism așa cum se crede. Aceste atitudini – deși pe altă cale – duc tot acolo unde duce și aceea înfățișată mai sus: întoarcerea omului din calea propriei sale naturi și năruirea sa lăuntrică.

În viziunea de viață romantică, suferința este prezentă; ea este acceptată, uneori și căutată. Numai că apare ca o stare sufletească nedefinită, ca un „plus de sensibilitate”, ca un rafinament. Suferința romanticului este un exercițiu interesant, pe calea căruia el se deosebește de semeni și care în funcția sa adevărată nu este altceva decât mijloc de creație. Romanticul nu suferă pentru a se realiza interior ci pentru a putea produce mai mult, pentru a putea deveni mai fecund. De aceea, suferința, în viziunea romantică, nu împlinește un rost metafizic și moral, ci mai mult unul estetic.

Pesimismul stă pe o altă poziție. El are un caracter mult mai obiectiv decât romantismul. Pesimismul recunoaște suferința, dar nu ca pe ceva parțial legat de firea omului, ci ca fiind realitatea morală însăși, însușirea esențială și universală a tot ceea ce există. Pesimismul vede în viață numai un prilej de suferință și socotește starea omului ca fiind fără putință de schimbat. Libertatea și acțiunea sunt socotite ca elemente nerodnice ale omului, sortit mereu să sufere fără să

poată găsi o cale de îndreptare. De aceea, socotim pesimismul ca o atitudine negativă în fața vieții și o eliminare a actului. Aceasta îl face să se apropie de unele doctrine asiatice (Budismul, Rușii).

De ce suferă omul? Pentru că e dublu. Și de ce mai suferă? Pentru că e liber. El poate fi imagine biblică sau poate face figură satanică.

Omul e dublu și e liber. El suferă pentru că merge pe negație, care e manifestarea răului depus în înseși rădăcinile existenței lui și suferă pentru ca are libertatea de a alege și hotărî, dar poate să nu o facă. Omul joacă între bine și rău, joacă între eroismul său spiritual (sfințenie) și moliciunea dulce a păcatului. Omul nu poate face orice și nu poate face oricum.

Dacă natura omului ar fi prinsă în limitele rațiunii și ale sensului unic, am trăi liniștiți ca într-o mare moartă, dar pentru că această natură e complexă, contradictorie până în irațional și cu sensuri multiple, trăim într-o zonă a paradoxului, a dramei și a suferinței. Formula matematică și medicația politică de tratament extern îi sunt improprii.

Sensul tragic al vieții vine din natura sa dublă și din libertatea sa originară; el are majestate, are grandoare, dar pe undeva e și descumpănit: vălul sumbru al morții îi face umbră. Nu există om, la orice treaptă s-ar afla, fără să dea tribut suferinței; satan e prezent și-n preajma sfințeniei. El rămâne cu darul de a purta o suferință sublimă și creatoare și de a îndepărta una mizerabilă și destructivă.

Omul este o făptură tragică. Răul, fiind legat de însăși existența sa, face ca suferința să fie ceva necesar. Pentru a-și face posibilă viața și a-și împlini destinul, pentru a-și duce pașii pe calea arătată de însăși firea sa, omul trebuie să sufere. Se poate spune chiar: fără suferință existența umană este compromisă. Omul care nu suferă nu mai e om. Prin

suferință omul se purifică și se înnobilează, prin suferință se așează el pe treapta cea mai de sus în ierarhia ființelor din lumea aceasta.

Dar pentru ca suferința să însemne creștere, să însemne ridicare către înălțimile pure ale omeniei, ea nu poate fi acceptată oricum. Ea nu poate fi înlăturată, dar nici socotită sens, esență sau scop al vieții. Suferința este o cale, un mijloc prin care omul depășește răul generic și ajunge în stăpânirea binelui.

Suferința nefiind întâmplătoare și gratuită, ci o consecință a răului care sălășluiește de la început în om, este sentimentul cel mai adânc și mai definitoriu al omeniei. De aceea, este în lume atâta suferință și tot de aceea omul trebuie să sufere. Dar am spus: ea este o cale care duce către altceva, duce la mântuire.

Suferința este o consecință a răului, dar totodată pe calea ei omul se eliberează, se purifică și câștigă starea de seninătate a depășirii elementului negativ care intră în constituția sa. Însușirea purificatoare a suferinței o poate cunoaște însă numai acel ce trăiește pe plan metafizic, cel ce crede și jertfește unor valori superioare lui. El suferă nu pentru răul relativ, care stă în om ca individ social, ci pentru răul care stă în inima omului și care există odată cu el. Numai în acest chip îndrumată și hrănită, suferința poate deveni o cale de seninătate și înălțare spirituală.

Așa privită, se înțelege cum suferința, atunci când omul făptuiește pentru a afla binele și mai ales atunci – este ceva necesar, ceva care îl poartă cu adevărat la limita superioară a existenței sale și totodată se înțelege cum se desprinde frumusețea și rodnicia ei morală.

Unii oameni nu pot îndura nici o suferință, alții îndură cu fețele întunecate, oglindă a chinului lor interior, iar o a treia categorie pot purta senini povara celor mai mari încercări.

Stările acestea deosebite se desprind din atitudinile deosebite pe care le au în fața vieții și a suferinței, așa cum le-am definit mai sus. Înțelesul adânc al lucrurilor și sensul faptei rodnice, soarta omului și legile firii sale, nu le-au pătruns decât aceştia din urmă. Credința luminată, dragostea pentru înțelesuri și frumuseți superioare, legătura cu aceste realități pure, setea de absolut care le stăpâneşte sufletul, le dă tăria de a îndura cu uşurință suferințele cele mai grele.

Dacă epicureismul, reactualizat cu mari dimensiuni de etica burgheză, înlătură suferința fără a cunoaşte bucuria, dacă pesimismul acceptă suferința pentru ea însăşi, etica nouă, de un adânc înțeles creştin, acceptă suferința pentru a ajunge în sferele luminate ale bucuriei.

Atunci când vorbim despre suferință noi suntem în căutarea luminii, în aşteptarea bucuriei celei mari. Omul întreg, omul adevărat, după cum nu poate trăi fără suferință, nu poate trăi fără bucurie: și cea dintâi este o cale către cea de-a doua.

Însuşirea de ființă superioară și liberă a omului îl face să sufere cu prisosință, dar nu cu zădărnicie, învățătura nouă întemeiată pe tradiție îndrumează gândul și fapta omului după nevoile și legile neschimbătoare ale firii, îi arată legăturile necesare nu numai în ceea ce este și cum este alcătuită făptura sa, dar totodată îl îndrumează către ceea ce trebuie să fie el. Căci nu e îndeajuns să spunem că „așa e omul și mai mult nu avem ce-i face" pentru că poate fi altfel și anume într-un fel care îi este propriu.

Suferința gândită naturalist are un caracter de necesitate și nu suportă convertirea în sensul unei transfigurări a realității morale și a creării unei noi condiții a omului, în sensul ei spiritual, experiența suferinței devine cale a ispășirii, dar și o cale a afirmației binelui ca principiu existențial.

Acceptarea suferinței ca o consecință a răului metafizic iremediabil şi înlăturarea suferinței ca o consecință a unor condiții exterioare materiale şi sociale, sunt două erori fundamentale ce nu pot duce la rezolvarea acestei condiții universale a omului. Sensul adevărat şi creator al suferinței poate fi găsit prin conjuncția sa cu dragostea care îi dă forța elementară a purității şi pe aceea a afirmației binelui şi frumuseții supreme.

Aprilie 1938 – Bucureşti

Existența descumpănită

1. Resentimentul ca absurditate și negație.
2. Funcțiunile magice ale minciunii.
3. Diavolul maimuțărește pe Dumnezeu.

1. Resentimentul este ușa larg deschisă negației în toate formele ei. Pe aici intră cel nedefinit, cel obscur, cel împovărat de neputința lui.

Resentimentul duce în împărăția umbrelor, acolo unde totul este și nu este, totul se zămislește pentru a se destrăma înainte de a prinde formă, înainte de a exista. Pe această cale omul merge în împărăția lui „a nu fi", în zonele unde totul este posibil fără bucuria creației, fără îndemnul lucrului împlinit; izvoarele resentimentului pornesc din zonele obscure ale neființei.

Resentimentul are patima absurdului, a contradicției și a neînțelesului, are logica întâmplării, a dezordinii, a maladiei spiritului, are beția desfrâului și sensul aprins al negației.

Omul purtat de resentiment este un complexat, un om redus până la desființare. El urăște din amarul frumuseții pe care nu o poate atinge, din invidia față de tot ce înseamnă afirmație, din starea căzută a propriei sale neputințe. Diavolul este un complexat, este un inconsistent, este copilul din flori al orgoliului făcut cu neputința. Cei ce îl slujesc, discipolii lui, fac aceeași cursă triumfală în periferia existenței prin care vrea să capete un sens, dar care îl tolerează numai pentru strălucirea binelui. Lipsit de un fond existențial, descifrat doar prin contrast și inversiune, diavolul are un caracter

subversiv şi mizerabil; secretul lui este setea lui de a descumpăni existența.

Ceva care înseamnă negație nu poate să existe în sine ci numai prin contrast, prin disimulare şi înşelăciune; ia formă distinsă, elegantă, face figură de gentleman; este blând, insinuant şi dulce, este fin, spumos şi îndatoritor. Disimularea este dificilă, presupune o mare inteligență şi artă. Diavolul nu e un prost, nu e un gafeur, ci un rafinat al diversiunii şi un prompt executant de o infinită şi inegalabilă măiestrie.

Omul resentimentului acceptă o lume aparentă şi falsificată: el are iluzia biruinței dar merge deschis spre prăbuşire. Cel ce urăşte nu poate aduce la viață nimic nou, nimic afirmativ, dimpotrivă, aduce desechilibrul şi până la sfârşit distrugerea totală, adică moartea. Isvoarele resentimentului cresc şi omul se împuținează cu cât se angajează mai mult în apele sale înşelătoare. Resentimentul înseamnă egoism şi orgoliu, ardere interioară năpăstuită de focul ambiției nemăsurate, descompunere a luminii şi a vieții. Existența nu mai e locul prielnic unde cresc fructele aromate ale dragostei, ci un loc sterp, un loc unde nu mai apare nicicând lumina aurorei.

Cuceririle resentimentului sunt iluzorii şi efemere, sunt cuceririle ştimei lacurilor ce te trage mereu la fund. Nu poți crea ceva nou şi ceva bun pe căile răului. Cine urăşte stinge puterea de creație, stinge majestatea catedralei, stinge imaginea biblică, legătura intimă şi esențială a omului cu Dumnezeu.

Nu se poate construi o lume frumoasă şi demnă cu mijloace mizerabile. Resentimentul, minciuna şi tot câmpul de experiență a răului activ, nu pot aduce lumii noastre însetate decât o convertire a scopurilor, imaginate nobile, la mijloacele mizerabile folosite. Valoarea scop e în funcție de valoarea mijloc şi niciodată omul resentimentului nu poate înviora o lume a dragostei, a creației şi a libertății spiritului. Din ură, injustiție şi desgust nu poate naşte o lume a dragostei, dreptății

și dorului de a trăi. Căile resentimentului nu pot duce la împlinire și frumusețe pentru că nicicând căile negației nu duc la afirmație, nicicând ura nu a creat ci a distrus.

Viața noastră a tuturor crește din marea aspirație către absolut și calea ei supremă e dragostea. Prin resentiment omul se îndepărtează de ceea ce aparține pozitiv naturii noastre și cade în apele tristeții și singurătății unde lucrul nu mai este lucru, straniu și dușmănos, imperiu al păcatului rafinat dincolo de care nu mai există trăire în spirit și nici umanitate.

2. Să vedem acum o altă dimensiune a răului ce bântuie viața omului: e vorba de minciună. Mult mai vizibilă decât resentimentul, minciuna trece drept o necesitate socială și un semn al inteligenței.

Unde a existat omul, a funcționat și minciuna, dar azi pare că e o poveste cu întâmplări miraculoase: oamenii cred în puterile ei ca într-o cale principială, ca într-o magie a succesului, de un rafinament pur și strălucitor.

Unde e minciuna? Umblă ca o nebună răsfățată, umblă în patul conjugal și în cabinete, la catedră și la altar, în cârciumă și pe stradă. Nu poți spune adevărul fără să fii socotit un infirm și să fii lovit. Mirosul minciunii e de putreziciune și oamenii îl sorb ca pe acela al crinului.

Minciuna nu este o problemă socială, ci una morală și metafizică. Ea își trage seva din aceleași izvoare ca și resentimentul: este un produs al falsului și al înșelăciunii, mereu în contrafacere, mereu altceva decât este, mereu inducere în eroare și angajare pe un alt sens decât cel real.

Minciuna e contrarie adevărului, e chipul improvizat a ceea ce nu este, e deruta cunoștinței și înțelepciunii, e statuia spartă a virtuții. Minciuna imită și contraface, orânduiește pe de-a-ndoaselea lucrurile care sunt și înșeală într-o perfectă ordine pe acelea care nu sunt. Minciuna vrea să facă bună

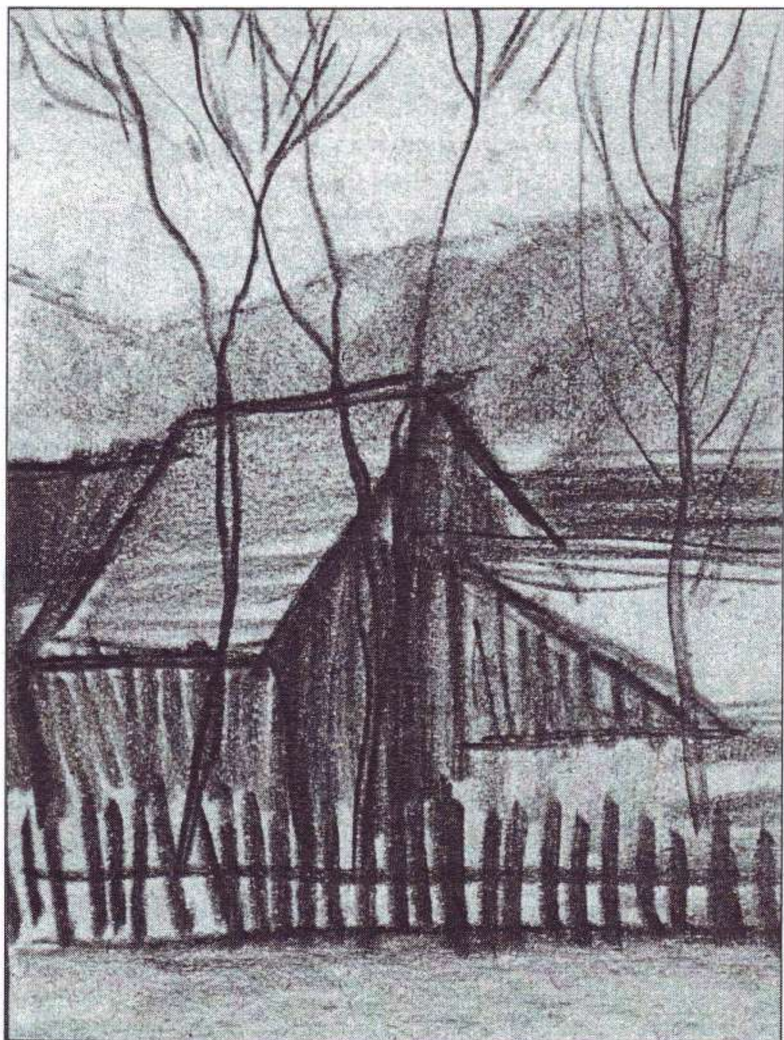
impresie şi să câştige partida: ea simulează, face figură de „mai adevărat" decât adevărul.

Oamenii cu suflete de copii o văd într-un singur fel, dar lacrima rătăcirii nu i-a făcut mai înțelepți: ei nu ştiu că garderoba minciunii este inepuizabilă şi, deghizată, ea apare din nou în alte forme, pe cât de noi, pe atât de atrăgătoare. Şi astfel, cursa continuă până ce devine dans magic. Minciuna apare întotdeauna frumoasă, atractivă şi liniştitoare; cei de bună credință se simt bine şi adorm în visul ei luminat de speranțe. Toate lucrurile merg bine până ce golul înşelăciunii îşi deschide porțile şi bietul om o ia de la capăt ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat. El nu-şi dă seama însă că băşica spartă a minciunii apare din nou, de astă dată aparent consistentă, până la o altă răspântie unde trebuie să aleagă şi să hotărască iarăşi.

Dacă mergem la acei „illetrés" ai vechiului sat românesc găsim mărturii revelatoare; ei cunosc adevărul. Pentru aceşti oameni simpli, dar de o mare grandoare, „minciuna înseamnă înşelăciune, iar cel ce minte nu mai e om, că el s-a dăruit răului" sau „când minți, nu numai că te faci de ruşine, dar pierzi din putere, simți aşa că te împuținezi". E aici o lume în care minciuna nu poate fi nici mental acceptată.

Oamenii rafinați însă, oamenii acestor vremuri de mare şi strălucitoare civilizație, cred în binefacerile minciunii până în a o socoti mijloc al mântuirii. Funcțiunile magice ale minciunii se degajă dintr-o angajare a omului pe căile răului, substrat al spiritului negativ, se degajă dintr-un pesimism profund în care om şi natură, om şi spirit creator, sunt nişte caricaturi ale existenței.

Pentru aceste poziții „la început a fost înşelăciunea", nu logosul, a fost neantul, a fost dezordinea şi desfrâul. Ei repudiază existența lui Dumnezeu, dar slujesc cu încredere pe aceea a impostorului, purtător al unui spirit subtil care

îndepărtează misterul creației și macină stâlpii existenței care sunt puritatea și dragostea.

Minciuna e minunată, bogată și plină de farmec prin speranțele ei, dar nu mai puțin insinuantă și subversivă. Templul ei e fără cupolă și îngerii ei nu știu cânta; ea se face că este ceea ce nu este și stăruie pe căile succesului. Subtilă cum e, reușește să întoarcă lucrurile în sens invers, dar, decolorată și fără chip cum e, nu poate construi nimic.

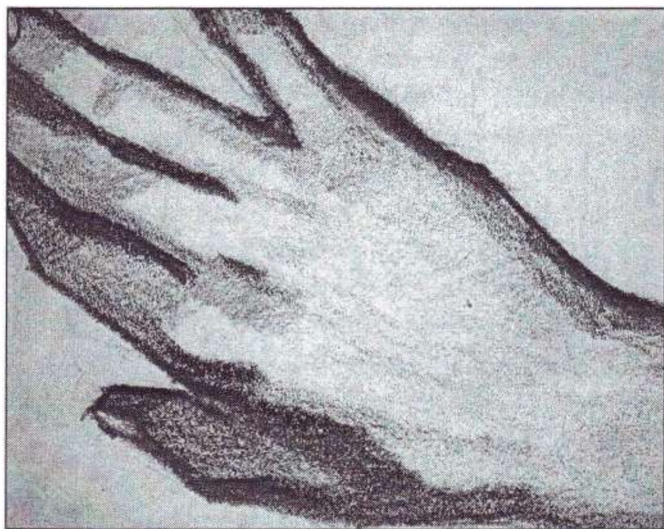
A minți este o mare virtute pentru cel ce crede că omul nu are un fond spiritual de autentică frumusețe divină și că existența sa este un non-sens.

3. Dar răul în poziția sa supremă, care secretă resentimentul și minciuna, stă în simularea lui în existență divină. Seducător prin excelență, el e impostor prin excelență. Aici stăruie natura sa intimă și tot de aici se desprinde caracterul său. El se arată prinț al spiritului, existență originară și mare forță creatoare, dar în fond este un servitor netrebnic angajat prin contrast al prezenței divine, iar puterea lui este efemeră, doar atât cât poate să înșele. Nu are o existență în sine pentru că în acest fel ar fi ceva real; el nu este o dublură a lui Dumnezeu, așa cum cred unele religii asiatice vechi, ci apare ca o negație la ceea ce este, la ceea ce există afirmativ.

Prezență prin contrast și negație, răul caută tronul luminos al divinității, act care îi valorifică însușirile de disimulare și artificiu. „Diavolul maimuțărește pe Dumnezeu” spune un cuvânt vechi și el încearcă să apară cu inelul de aur, să aibă un aspect sacral.

El nu vrea să spună cine este și nici ce face, nu vrea să se arate deschis, nici ce urmărește în final. Când îți ia ceva din bunurile tale nu o face gratuit, ci te plătește pe prețul său de corupție; îți ia totul și se face că plătește, pentru că în formă (nu din fire) el este cum nu se poate mai corect. Când îți

biciuie sufletul şi te aruncă în desnădejde pe nedrept, îți cere să îl lauzi pentru bunătatea şi generozitatea lui. Şi de-ți mai lasă ceva să speri, atunci îți dă cu puținul, picătură de apă pe buzele arse, aşa ca să mai poți dura pentru alți spini ai mădularelor şi spiritului.

Lucrarea sa secretă, absurdă şi crudă trebuie văzută ca o floare a inocenței, a frumuseții nealterate. Iese în marea piață a lumii şi strigă: „Eu sunt Dumnezeul adevărat!”, strigă plin de amărăciune şi orgoliu. Oamenii, dubli prin firea lor, lasă jocul liber al fondului lor subteran, acela care nu cere nimic şi oferă totul afară de un singur lucru: putința salvării.

Aşa apare deruta omului care în căutarea absolutului cade în capcana periculoasă a contrafacerii, care, până la sfârşit, nu e altceva decât inversul a ceea ce căuta, e parodia adevărului. Unul a găsit absolutul în posesiune materială, în bani şi proprietate, altul l-a găsit în putere, în setea de a domina, şi altul în plăcerea imediată a sensualității, tot atâtea metafizici şi religioase căi ale împlinirii. Aspirația către adevăr şi sublim a omului a fost deviată şi, iată, sufletul umanității sângerează sub povara singurătății şi absurdului.

Iluzoria afirmație a auto-divinizării, întemeiată pe o falsă ordine spirituală, a îndepărtat omul de condiția sa originară şi i-a închis căile de regenerare, acelea ale dragostei şi ale creației, ale libertății şi ale responsabilității. Omul nu mai e imagine biblică cu posibilități de transfigurare şi naştere din nou, ci o existență îndurerată de propria sa neputință şi orgoliu, imagine deteriorată de arta secretă luciferică.

Părăsindu-şi condiția proprie, omul a spart ierarhia lumii şi a dereglat ordinea spirituală: el s-a îndepărtat de poziția sa care este tragică, dar nu mai puțin sublimă şi înfloritoare, plină de har şi de sens.

Cel ce urcă muntele

1. Apele tristeții.
2. Marea singurătate.
3. Cel ce urcă muntele.

I. Tristețea este o stare morală, aparent prezentă în viața noastră a tuturor. Dar ea este caracteristică poeților, cuprinzând în această categorie pe toți cei ce trăiesc starea poetică, chiar dacă nu practică arta poetică, și mai este caracteristică înamoraților care fără știrea lor coboară în adâncimile existenței cu speranța că se vor împlini.

Frecvența tristeții nu ne îndreptățește să o socotim o stare banală; semnele prezenței ei nu sunt întotdeauna cele mai proprii expresii și cele mai juste înfățișări ale conținutului său de viață. Prin formele ce le ia, tristețea apare ca o alcătuire fluidă, colorată și muzicală, dar prin natura și rostul ei are un sens existențial.

Tristețea nu este o simplă reverie sau o stare produsă de contradicțiile materiale și sociale pe care omul le trăiește zilnic. Ea merge profund pe planul interior până la locul unde condiția omului poate intra în derută. Totuși tristețea nu cunoaște neantul desnădejdii; neliniștea ei este purtătoarea unei suferințe în care speranța este activă. Tristețea nu este o stare de năruire interioară, ci una de îndurerată creație.

Greutatea unei definiții precise vine nu numai din caracterul ei fluid și din tonurile variate prin care se manifestă, ci mai ales prin semnificația ei metafizică. Prin experimentarea tristeții, omul realizează o trăire nouă în care orizontul și

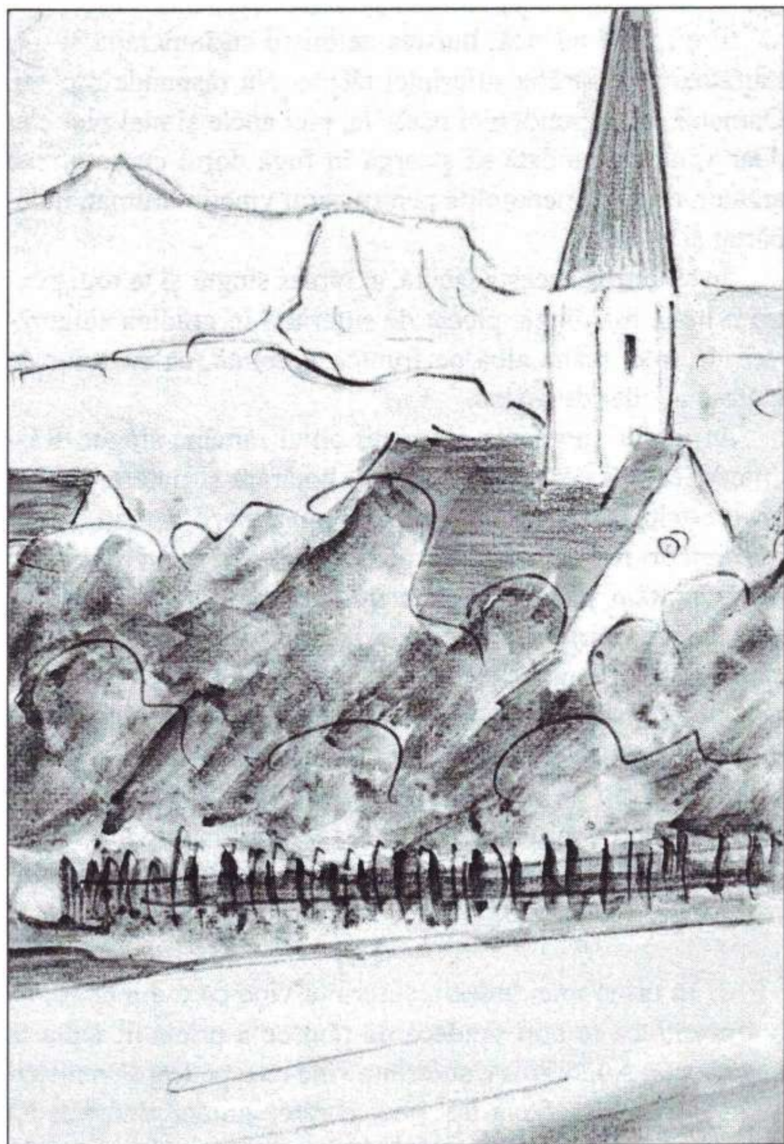
înfățișarea lucrurilor se schimbă. Lumea devine mai bogată, lucrurile mai puțin materiale, sensul lor mai simplu (esențial) şi mai adânc. Perdeaua ce o trage privirii noastre este mai voalată, dar mai pură şi imaterială; vedem mai puțin precis, dar vedem mai departe; lucrurile pierd din consistența lor materială, dar câştigă în semnificația lor spirituală.

Tristețea, aşa cum am spus, este prin excelență o stare interioară poetică şi muzicală; din ea creşte ritmul şi o imagine colorată a vieții, tonul şi măsura ei de mister. Tristețea, aparent pasivă, este o stare de înflorire spirituală: ea nu este activă în sens exterior, ci interior, contribuție a dimensiunii metafizice a omului şi stimulent al setei de absolut. Pe această cale tristețea ne dă întâlnire şi cu dramatica stare de insuficiență, de gol şi infirmitate.

Posibilitățile deschise de tristețe pot merge în sens contrar, dublu: ea poate duce la angoasă şi disperare, dar tot atât de bine la actul salvării; aceasta depinde de modul cum este orientată: dacă accentul cade pe infirmitate sau pe setea de împlinire.

2. Măslinii bătrâni şi închirciți îşi băteau nodurile sub adierea nopții. După un nor negru, luna îşi dezvelea chipul de aramă cu străluciri de aur pulverizat. Cerul se boltise mai înalt, mai întins, mai cuprinzător, cu priviri de stele înfrigurate. Jos, în depărtare, se vede oraşul învăluit în boarea nopții venită nu ştie nimeni de unde, cu minunile şi tainele ei. Acoperişurile cu scânteieri de lumină nocturnă, zidurile cu răsfrângeri albe şi reci, ascund o lume care se naşte şi care moare, o lume a gustului de arome amare, o lume de nelinişti, cădere şi îndemn.

Tu stai singur, singur sub cupola cerului înstelat şi nimeni nu ştie, nimeni nu crede sau bănuieşte. Timpul se scurge încet şi trist, ceasul se lasă greu pe tufe, pe stâncă, pe suflet şi

lumea nu ştie nimic. Şi cei ce te iubesc, puţinii unei lumi îndurerate, şi ei dorm, dorm neputinţa unui suflet biruit.

E o linişte adâncă, liniştea nelinişti cu împărăţia ei tremurătoare, împărăţia suferinţei tăcute. Nu răspunde nimeni. Oamenii nu răspund, nici păsările, nici apele şi nici pietrele; doar vântul câteodată să şteargă în fugă dorul cu aerul său arzător, cu setea nepotolită pentru cerul vineţiu brumat, îndepărtat şi el.

În suferinţa aceasta tăcută, ai rămas singur şi te rogi pentru o lume mai bună, plecat de suferinţă în grădina singurătăţii, îţi treci mâna albă pe fruntea fierbinte, ca un fuior de mătase al zilei de mâine.

În marile momente ale vieţii omul rămâne singur. Răscrucea, care îi cere discernământ, hotărâre şi putere, îl urcă pe crestele marilor singurătăţi. Numai marii iniţiaţi, marii reformatori rezistă pe aceste poziţii. Cei mai mulţi dintre noi ne îndreptăm paşii către semenii noştri, către oameni, cu speranţa regăsirii. Dar atenţiile lor sunt deseori formale şi apropierile distonante prin lipsa lor de conţinut.

Omul însingurat, de teamă a fugit în cetate, s-a aruncat în lumea ei de tumult, s-a prins de formele ei efemere, a căutat în lucruri şi în alţii sprijinul ce nu-l găsise în sine; a căutat leacul tocmai acolo unde golul era şi mai mare. Unii dintre oameni au experimentat o iremediabilă singurătate în mijlocul marilor metropole.

3. În urma unei greşeli, suferinţa vine ca o eliberare, ca o speranţă că te poţi vindeca de răul ce a pricinuit fapta ta necugetată. Alteori însă, suferinţa vine ca o pedeapsă nemeritată. Cugetul şi fapta îţi sunt curate, numai dragoste şi îndemn. Ceea ce e mai grav, răul vine deseori chiar de acolo unde ai săvârşit numai bine.

Dacă eşti înşelat şi prigonit de însăşi lumea speranțelor tale, dacă eşti lipit de zidul neîndurării, nu lovi, ci ascultă, tu, om cu chip de om rodit în lumina dragostei, lasă umbrele să treacă şi lasă o lacrimă să cadă pentru cel de lângă tine sau pentru cel de departe, pentru greşeala fratelui tău, pentru greşelile tuturor, pentru iluminarea oamenilor, a celor care nu pot cunoaşte şi nici mărturisi.

Aici, în lupta neînțeleasă şi însingurată stă frumusețea unui suflet care nu cere nimic pentru sine, ci numai o răscumpărare în fața celor ce nu se trec.

Cel ce vede mai departe, cel ce a descoperit isvoarele limpezi ale vieții, cel ce ştie lumea în ce are ea mai profund şi ascuns, iradiant şi ascensional ca lumina zorilor, acela nu este înțeles şi e uneori alungat dintre oameni. Fiece înnoitor poartă cu el o tragedie proprie. Minimul de efort al deprinderilor nu lasă loc înălțimilor.

Omul care este stăpân pe el însuşi, cel ce merge pasul cuceritor al adevărului şi aduce cu el o lume mai bună, alungând îndoiala şi moartea, omul acesta se bucură foarte rar de aleile grădinilor cu flori. Purtător de forme şi sensuri noi, el stăruie într-un climat neprielnic. Şlefuitor de diamante ale spiritului, omul acesta nu-şi părăseşte vocația, nici calitatea sa de inspirat, încercările de tot felul îl definesc mai mult, îl purifică şi îl înalță către o zonă de lumină, pentru marele banchet spiritual.

Cei mai mulți dintre noi nu iubim adevărul, ci adevărurile noastre, adică deprinderile acelea care ne servesc fără efort să trăim aşa cum am apucat. Dacă un păstor trece prin vreme săgetându-ne inima cu daruri noi, ne credem viața în primejdie şi sdruncinați cum suntem, scoatem acul gândului întărâtat.

Să iubeşti necondiționat, fără răspuns, să iradiezi lumina spiritului tău până peste marginile lumii, să hrăneşti cu pâinea

bunătății, să crești și să ajuți în tot felul, fără să ai teama insuccesului sau a loviturii pe la spate. Să înalți cântece de laudă vieții, să vindeci rănile fraților tăi de suferință chiar şi atunci când te hulesc, să-i urci pe creste până la locul unde privirea lor amețește.

Să crești florile de foc ale dragostei, să umbli drumul greu sfârşit de osteneală pentru a purta lumina altora, a tuturor, a celor buni şi a celor răi, să suferi pentru ei în candoare și măreție.

Când eşti bun, darnic şi luminat, când servești și suferi pentru alții, când iubeşti prea mult, nu te aştepta la recunoştință ci la răscumpărare. Când arăți tuturor calea înțelepciunii și virtuții şi încerci să-i deprinzi cu adevărată omenie, pregăteşte-te pentru zgomotosul alai al răstignirii.

S-a spus că în lumea noastră, când calci pasul ascensional al umanității, nu ai decât un drept: să suferi şi să mori chinuit de cei pe care îi iubeşti. Ghimpe al plăcerilor uşoare şi al conştiinței alterate, ei nu te pot considera om normal, om bun, decât poate după cântarea cea din urmă.

Cel ce osteneşte cu rodnicie, cel ce seacă isvoarele plânsului ce ne sfârşeşte pe noi oamenii, cel ce alungă pustiul întâmplător, numai acela urcă muntele vieții, numai el cucereşte spațiul spiritual al lumii. Acolo în creste totul pare făcut să lase ochilor noştri imaginea unei lumi mai bune, a lumii adevărate care întruchipează bunătatea, adevărul și frumusețea deplină.

Cel ce urcă muntele, omul care de milenii se luptă şi stoarce lacrimi din ochii săi luminoşi, acel care ştie că la sfârşitul ascensiunii sale nu va găsi un cer searbăd, pustiu, pierdut în împărăția vântului și a norilor, omul acela va birui până la sfârşit.

Visul lui singuratic nu va mai fi luat în râs, visul lui și dragostea lui vor arde urâtul, mizeria multicoloră a omului

unei civilizații barbare. Cugetul și strigătul lui nu vor mai fi acoperite de cântecele ademenitoare ale lăutarilor vremii cu bani mulți și suflet puțin, ci vor străbate departe până în inima lumii și o vor trezi la o altă viață, la o altă lumină, abur nou ce va topi tot ceea ce nu rezistă marilor înălțimi.

Cel ce urcă muntele plin de credință, luminează cărările şi biruie moartea, singurul tovarăş la acest drum greu. Noaptea şi luna cu ochii înşelători, noaptea şi stelele cu răsfrângeri de mister se topesc în calea netulburată a dimineții. Ah, zorile, zorile! Apare creasta rubinie, apoi ca argintul şi floarea de crin. În privirile celui ce urcă muntele se adună tot focul dimineții, zarea albă, florile şi păsările, o mare de lumină cu fâlfâiri de înger. Un cântec netulburat urzeşte o lume ca în ziua cea dintâi.

Prezența morții
și semnificația ei spirituală

1. Prezența morții și tragicul.
2. Experiența morții „celuilalt"; androginismul.
3. Lupta împotriva morții.
4. Moarte și nemurire.

1. Se vorbește mult despre o concepție de viață sau alta și mai puțin despre problema morții. În realitate, însă, lucrurile sunt mai legate decât apar la prima vedere pentru că ele nu reprezintă decât două fețe ale temeliei existenței noastre.

În adevăr, moartea este o prezență continuă și indestructibil legată de viață, așa cum s-a spus, este imanentă vieții. Prin destinul său individual fiecare om este sortit morții. Asta, firește, nu înseamnă că conștiința participă intens de la început; sunt mai mulți factori care o fac să fie o prezență activă.

Prezența morții și sentimentul pe care ea îl întreține pe întreg cursul vieții omului conștient de condiția sa are un caracter profund și determinant de stări excepționale. Ea poate determina și crea stări care ridică probleme și dau vieții un ton grav, influențând direct conținutul acesteia și diversele sale manifestări; orizontul spiritual se lărgește în mod dramatic.

Raportată la viața noastră, problema morții apare ca un impas, ca un șoc lipsit de rațiune, dar în același timp această prezență face ca viața să devină o adevărată dinamică, o continuă luptă pentru a evita sau și chiar a o învinge. Prezența morții dă vieții două direcții: pe de o parte o face să capete

un caracter maladiv şi minor, iar pe de alta o face activă şi creatoare până la locul unde naşte afirmaţia.

Acest joc între bine şi rău, acesta duplicitate, am putea spune, a condiţiei umane, face ca viaţa să capete un aspect tragic. Dincolo de categoria socială, dincolo de instruire şi treapta de civilizaţie în care se află, privit din punct de vedere spiritual, omul este însetat de nemurire, de dorinţa de a exista permanent: în acelaşi timp, este prins în mod necesar în condiţia sa naturală, condiţie care nu-i poate oferi decât moartea. „Natura este regatul morţii", spune filosoful rus Vladimir Soloviov.

Moartea şi nemurirea sunt prezenţe contradictorii în viaţa omului, pe planuri şi în sensuri deosebite; această stare nu le face mai puţin active. Omul real, omul concret nu poate accepta dispariţia sa totală, iar condiţia sa naturală, viaţa la nivel biologic nu-i poate oferi decât aceasta. Acceptarea dispariţiei lui totale nu poate apărea decât la indivizi infirmi, care uneori se consolează cu actul generării. Perpetuarea speciei, însă, nu înseamnă nemurire, ci doar o supravieţuire prin moarte, ceea ce în final este lipsit de sens. Indivizii angajaţi în limitele raţiunii, care au totuşi o sensibilitate metafizică şi religioasă, cad în mod dramatic şi se topesc în apele neantului (Heidegger).

2. Orice om ştie că viaţa sa are un sfârşit şi că la o dată necunoscută va trebui să moară; acest fapt face ca în orice moment moartea să fie posibilă. Starea omului capătă în acest fel un caracter de incertitudine continuă. Sigur că vârsta are un cuvânt de spus, dar nu îmbătrânirea este aceea care păstrează în mod integral sentimentul morţii; moartea este o prezenţă activă pe tot parcursul vieţii.

Contactul cel mai obişnuit şi cel mai timpuriu cu moartea îl luăm prin dispariţia celor din jurul nostru care, fireşte,

poate avea mai multe gradații după natura relațiilor ce le-am avut cu cel dispărut.

Orice moarte este impresionantă pentru că fenomenul în sine și judecat în timp este un rău, poate cel mai mare rău. Atunci când însă cel care dispare este un „celălalt" obișnuit, participarea păstrează un caracter mai abstract, ca venind din fondul nostru comun care înseamnă natură și destin comun: omul este muritor.

Sunt cazuri însă când lucrurile se complică ca o consecință a calității raportului care a existat între noi și celălalt, un celălalt care nu mai este obișnuit, nu este dincolo de conștiința și existența noastră.

Experiența morții altuia poate fi ceva exterior până la spațial și poate fi trăită ca un fenomen fundamental, ca un dat ontologic. În primul caz este vorba doar de constatarea unei absențe, mai rar însoțită de o meditație asupra destinului comun, a condiției omului. În al doilea caz, e vorba de o experiență spirituală care poate atinge proporții dramatice.

Comunitatea de viață cunoaște raporturi care ne fac să depășim singurătatea către adevărate împliniri. Pentru o mamă, copilul este un dat existențial prin care ea se împlinește și se fortifică, este un plus al vieții, care devine în acest fel pozitivă; de aceea dispariția copilului este un rău ireparabil, o stupiditate chiar. Maternitatea nu este numai un fenomen biologic, ci și unul spiritual care transformă condiția femeii până la transfigurare; dăruirea ei este ceva care desăvârșește ordinea morală.

Misterul morții care planează asupra noastră a tuturor, cunoaște variate stări și condiții; nimic din această lume nu scapă imperiului morții, nimic nu se răsfrânge mai tragic decât dispariția celui ce ne aducea împlinirea și integralitatea.

Exemplul cel mai expresiv și convingător al acestei situații este acela al spargerii unității realizată în raportul soț-soție.

Nu rare sunt cazurile când dispariția unuia este urmată la scurt timp de dispariția celuilalt. Și dacă acest fapt nu se produce, starea celui rămas în viață suferă schimbări profunde de calitate şi sens.

Omul este o sinteză de elemente şi raporturi, este o aspirație la unitate şi perfecțiune; el își desfășoară viața în scară, nu însă liniar, ci sferic. Androginismul este treapta superioară a relației dintre bărbat şi femeie; această unitate nu este posibilă însă numai în ordinea naturală, pentru că androginismul angajează şi alte forțe creatoare ale omului, situându-l pe o poziție în care tot ce vine din fondul obscur subuman este prelucrat până în limitele transfigurării.

Numai în acest fel datele instinctive primare pot fi fertilizate şi omul părăseşte ordinea naturală zoologică pentru a se angaja în cea morală şi spirituală. În realizarea acestei unități androgine principiul feminin are subtilitatea şi eficiența sa superioară.

Într-o astfel de stare existențială, care nu mai e o simplă relație exterioară, atunci când unul dispare, celălalt îl urmează şi dacă aceasta încă durează, natura sa morală se alterează; un exemplar uman care a experimentat androginismul, rămas singur, se simte nu numai singur dar şi infirm, deoarece el dăinuie ca parte dintr-un întreg împlinit care s-a spart.

În căutarea celuilalt omul îl produce pe „noi”, care depăşeşte pe „eu” şi „tu” într-o nouă realitate care nu este ceva adițional. Prezența morții atacă această unitate nouă şi comuniunea suferă. Existența noastră capătă un caracter fragil cu tendința de cădere în non-existență. Dispariția celuilalt, indiferent de calitatea sa, atrage după sine contactul cu moartea.

Dacă cineva pleacă dintre noi, locul rămâne sărac, peisagiul trist şi lucrurile reci, fără substanță; noi înşine devenim o existență împuținată, dacă nu descumpănită. Suferința morții

altuia, la orice treaptă şi sens, este o suferinţă spirituală care marchează condiţia umană.

3. Moartea este un fenomen cutremurător şi lipsit de sens în limitele raţiunii: ea apare ca un dat fără nici o explicaţie, fără o deschidere către judecată; aceasta o şi face să fie stupidă. Moartea este o tragedie care se consumă cotidian şi pe dimensiuni universale; respingerea ei nu influenţează cu nimic felul necesar şi categoric în care apare. În mod natural ea închide viaţa omului şi de pe aceste poziţii nu există cale de salvare.

Din punctul de vedere ce aparţine filosofiei naturaliste, moartea este simptomul cel mai grav al răului, de unde vine şi caracterul ei negativ. Moartea este inamicul a tot ce durează, este înfruntarea permanenţei şi lichidarea existenţei până în străfundurile ei, care nu permite misterul creaţiei.

Omul cuprins de frigurile morţii simte neputinţa lui de a fi creatură splendidă a patosului divin. Cel care nu cucereşte aliniamentul transcendent, cel care există numai în limitele corporale ale naturii experimentează fenomenul morţii într-o suferinţă şi un coşmar distrugător, fără putinţă de depăşire; totul e durere, destrămare şi lichidare a datelor ultime ale vieţii, e pas sigur al căderii în non-existenţă. De pe aceste poziţii lupta este imposibilă, cum imposibilă este salvarea. Neantul, marele neant, este singura deschidere a omului care nu-şi găseşte calea substanţială a spiritului şi potenţialul său creator.

A face din moarte un scop este o maladie a spiritului, o deviere a sensului vieţii noastre; această orientare nu poate duce decât la un vid interior, la o stare de tulburătoare cădere, care nu este suportabilă nici de natura noastră biologică; procesul însuşi al organismului intră într-o fază de descompunere; ideea morţii ca scop este o idee în care acceptarea

H.B. 56

negației și împăcarea cu acest final duce la impasul tragic al condiției umane.

Și totuși omul nu poate accepta moartea cu întreg cortegiul ei de moduri iraționale și nefaste. În istoria diverselor manifestări ale vieții spirituale se găsesc tot atâtea încercări și mijloace de a interpreta și învinge moartea.

Între doctrinele care au dat soluții în fața problemei tragice a morții se plasează în primul rând budismul și stoicismul roman, o religie și o filosofie, prima cu un caracter mai pasiv, iar a doua de o coloratură eroică; ceea ce le apropie este idcea panteistă a integrării și în final a topirii omului în univers (cosmos). Reparația ce s-a încercat a fost ideea că regatul morții stăpânește existența individuală, deoarece ea nu este decât parte dintr-un întreg durabil și ca parte este în continuă trecere. Lumea are un caracter permanent și în cuprinsul ei viața și nu moartea biruie: lucrurile se schimbă și oamenii se sting, dar lumea durează în marea ei amploare. În concluzie, moartea ca fenomen trebuie acceptată deoarece ea apare în funcție de existența durabilă a lumii (cosmosului).

Această poziție anulează însă existența persoanei umane, care este o realitate spirituală. Omul ca existență de sine stătătoare nu poate accepta rezolvarea problemei morții printr-o renunțare la existența sa proprie. De aici efortul către o soluție convenabilă salvării omului, a condiției sale spirituale majore care să poată birui moartea, care oricum continuă să fie prezentă și activă.

4. Natura noastră fizică (organică) este ceva ce trebuie depășit pentru a învinge moartea. Nemurirea prin perpetuarea speciei nu aduce nimic nou pentru a putea birui efemerul deoarece pe această cale rămânem tot în zona unde moartea este activă și nimic creator nu se produce pentru om ca persoană umană, ca existență spirituală.

H.B.56

Tragedia omului joacă între legea naturală şi legea spirituală. Pentru a birui moartea este necesar în primul rând să se producă depăşirea limitei impusă de realitatea empirică şi de tot ceea ce înseamnă accident în condiția umană. Omul nu poate să-şi dăruie viața unor permanențe fără o aderență la o realitate spirituală perfectă, singura ce îl poate salva: nemurirea pentru om înseamnă o încărcare cu stare divină.

Experiența religioasă creştină, pentru a-l scăpa pe om de teama morții, a încercat un mare salt: acest fapt s-a produs prin contactul cu realitatea absolută de dincolo de timp, cu transcendența.

Prin prezența lui Crist în istorie, adică în timp, s-a produs cea mai mare revoluție, şi anume o revoluție de natură spirituală. Întemeierea unei „împărății a cerurilor", care, de fapt, este o împărăție a spiritului ce nu trebuie gândită spațial, a deschis posibilitatea pătrunderii omului într-o zonă în care moartea nu are acces. Prin această sublimă întemeiere omul depăşeşte starea sa de muritor către alta, de mare frumusețe, aceea a divinității prin care el are sentimentul eternității.

A trăi în timp înseamnă continuă schimbare şi incertitudine, înseamnă contradicție şi participare la marea trecere a lucrurilor. Viața temporală a omului implică prezența morții, fapt care poate fi surprins pe toate treptele şi toate condițiile naturale.

Pentru a ieşi din acest impas, pentru a îndepărta tragedia luptei ce se dă între legile naturii şi cele ale spiritului, doctrina creştină propune, aşa cum am spus, un salt dincolo de existența terestră şi anume o participare a omului la existența absolută, care nu înseamnă numai o transcendere, adică o participare la eternitate, ci şi o transformare a existenței terestre însăşi printr-un fel de coborâre a permanenței divine la această existență.

Se poate muri printr-o stingere a vieții în sens negativ, suportând o moarte naturală şi se poate muri printr-o deplasare, printr-un acces la eternitate şi perfecțiune. Acest fenomen se produce în interiorul unui act de credință, care înseamnă o adevărată convertire a umanului natural în umanul transcendent ce se petrece prin vecinătatea şi contactul cu Dumnezeu. Marii mistici consumă moartea prin dragostea lui Dumnezeu, când teama se transformă în bucurie şi încântare, când existența omului capătă un caracter afirmativ. Misterul morții, naturală formă a negației, se converteşte în acest fel într-un ataşament la misterul creației. Omul este o existență afirmativă, un centru de iradiere al vieții şi o compensație la ceea ce apare în lume ca negație. El trebuie să lupte continuu şi prin exercițiu spiritual să îmbogățească această lume cu cât mai multă frumusețe.

Crist prin exemplul său a învins moartea şi a făcut posibilă afirmația vieții; prin actul sau a transformat lumea aceasta, cu tot ce este al ei, într-o energie care transfigurează şi deschide porțile eternității. Tragedia morții, aşa cum apare omului, paradoxul ei în lume şi viață, a căpătat prin crucificare un mod nou de a înțelege problema morții; acest fenomen dezolant şi stupid, formă extremă de manifestare a răului în existență, şi-a găsit dezlegarea în preschimbarea spirituală a tot ceea ce era întunecat, într-o baie de lumină, în minunea învierii care trebuia să cuprindă întreaga creație.

Omul apare de astă dată renăscut, liber să lucreze pentru sine şi pentru tot ceea ce există, la o prefacere din adâncimi şi din natura sa dublă să cultive numai ceea ce stă sub semnul creației şi al permanențelor. Dacă condiția omului a fost principial şi radical transformată printr-o dominantă spirituală, dacă fiece moment trecător participă la transcendență, moartea este învinsă printr-o proiectare a omului într-o altă sferă de existență decât cea naturală. Moartea în sensul negativ şi

crud al existenței nu apare decât în perspectiva unei filosofii naturaliste. Omul însă poate fi introdus într-o altă ordine, ordine spirituală, în care orice act şi moment trecător participă la eternitate, în care afirmația domină; în acest fel orientat, omul dispune de mijloace prin care să învingă caracterul necesar destructiv al morții.

Dacă prezența morții nu poate fi înlăturată, de pe noile poziții ea poate căpăta un alt caracter, poate deveni un stimul creator – omul se poate salva. Dominanta spirituală instalată, dă omului putința să aibă în fața morții nu o atitudine de resemnare ca în budism sau stoicism, ci una activă şi majoră care aminteşte de misterul creației.

Însăşi cultura şi sensul ei este tot o luptă pentru spirit şi un leac împotriva morții chiar dacă acest fenomen se produce în timp şi aparent este istorie. Cultura nu există ca o ornamentație a unei societăți sau a unei epoci; ea este un mijloc de a cuceri permanențele şi un act al salvării. De aceea, are un caracter religios şi funcționează în acest sens.

UNDE E OMUL?

1. Unde e omul?
2. Urzeala omului.
3. Oamenii simpli.

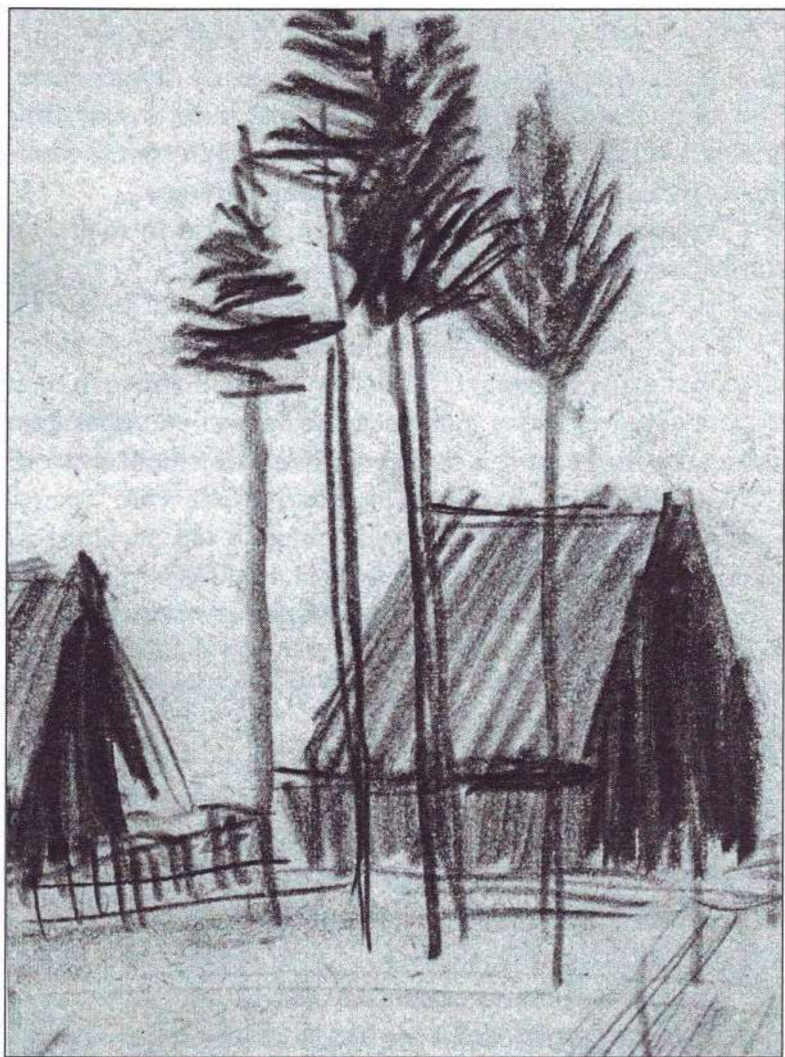
1. Unde e omul bun, cel care împarte bucuros bucata de pâine uscată, unde e omul care deschide zorile iertării şi dragostei, acela care creşte florile mele şi pe ale tale, frate, vecin sau pelerin? Îl căutăm mereu ca pe o lumină, ca pe o mireasmă, putere ascunsă a dragostei ce alungă urâtul şi topeşte suferința.

Să batem lumea-n lung şi-n lat, această lume atât de întristată, să rătăcim pe căile înfiorate ale cerului până când vom găsi țara unde cresc florile zilelor de la început, acolo unde omul trăieşte în înseşi izvoarele vieții, punct de sprijin neschimbător al lumii noastre.

Unde e omul întreg şi puternic, omul bogat interior şi bine îndrumat, omul pur şi înamorat al absolutului?

Îl găsim arareori şi atunci numai în acele exemplare de splendidă frumusețe şi echilibru, ce trăiesc în zonele mai puțin expuse ale vieții de cetate, omul simplu, de o simplitate care atinge permanențele şi de o dragoste de adevăr care vede pe Dumnezeu, omul simplu care nu cunoaşte porțile căderii în fața tuturor tentațiilor unei lumi de desfrâu şi penibilă desfigurare.

Acest om nu cunoaşte arta de a înşela, viclenia, dar cunoaşte arta de a fi om, chip uneori sbuciumat dar sublim, păstrător al tainelor existenței sale în lume.

Oamenii cred în genere că numai ridicarea pe o treaptă socială şi materială le poate garanta o stare aleasă, demnă de invidiat.

Sunt oameni simpli care manifestă o reală nobleţe, care respiră un aer sănătos şi străbat o cale de înţelepciune. Gândul şi fapta lor, hrănite din cele mai pure isvoare, împlinesc totul cu o inocenţă firească, apropiată florilor şi copiilor, astfel încât şi-n greşeală apar blânzi şi frumoşi.

Trecerea lor în lume este senină, bucurie în muncă şi cumpătare, în cântec şi rugăciune.

2. Tu, omule, nu te mândri, nu te închipui puternic, biruitor şi, peste tot ce cuprinzi, stăpân. Nu te socoti veşnic în ce ai trecător şi putred, nu te îndumnezeii când eşti un vâslaş greu încercat pe marea întinsă, nu rareori flămândă a lumii acesteia.

Tu, femeie, nu te pierde în propriile tale vrăji, în frumuseţea ta fără pereche. Darurile chipului tău nu ajung să sature nici setea păcatului consfinţit al unui singur om, acela care ţi-e bărbat. Nu crede fără măsură în frumuseţea ta, mâine neîntârziat ofilită; atunci va trebui să-ţi cauţi rostul în alte părţi ale pământului acesta, atât de înşelător încărcat cu daruri moi.

Numai fărâma de lumină ce o simţiţi străbătându-vă făptura câteodată, şi atunci numai mărginaş, numai sâmburele de veşnicie aruncat în voi – aur asvârlit în chipuri de lut nefrământat – pot înălţa puterea la rând cu năzuinţa şi asvârli un pod dincolo de moarte, în paradisul pierdut al unei lumi atât de flămânzite (turmentate).

Acolo unde orientarea spiritului nostru este defectuoasă şi o conştiinţă superioară a rostului nostru în lume nu funcţionează, împlinirea unui destin propriu nu este cu putinţă.

Cutreierând fără sens toate colinele apetitului şi ale plăcerii, nu putem obţine o viaţă de echilibru şi armonie, o viaţă

de creație. Adevărul se desvăluie numai aceluia care ia o atitudine sinceră în fața problemelor vieții și suferă cu demnitate, se desvăluie numai aceluia care se deprinde să vadă lucrurile în realitatea lor dată și posibilă, aceluia care se supune liber unui regim de riguroasă disciplină a spiritului.

Liniștea și pacea nu pot fi cucerite prin delăsare și înșelăciune, ci printr-o mare sforțare a tot ceea ce angajează ființa noastră către împlinirea unui destin uman superior.

3. Rupți din legăturile firești ale condiției noastre, angajați pe drumul tuturor tensiunilor inutile, de pe aceste poziții, noi putem cuceri, dar cucerim o lume în care nimic nu durează, un univers mort.

Dorim ceva, dorim mereu, ceva care să ne astâmpere orgoliul sau setea de parvenire. Ducem o viață febrilă, dar fără rod; derutați, căutăm dulcele și obținem amarul, amarul unei vieți care adună totul și nu păstrează nimic, amarul unei vieți în care lumina e fumurie, munca e lipsită de bucurie și dragostea e fără gust. Cugetul și fapta noastră se desfășoară într-o lume peste care domnește teama și efemerul.

În sat răsună mersul carelor și mugetul vitelor, cântă jalea oamenilor, a râului și a copacilor. Pe vârfuri dantelate joacă scânteile unui apus însângerat.

Iată această lume a satului, care fără bolta unui cer încreștinat ar fi coborât treapta cea din urmă a vieții animale, această lume e purtată de dorul unei vieți mai bune, armonioase și sublime, de dorul culmilor amețitoare unde omul își găsește respirația larga a setei lui de absolut.

Câtă bucurie în știința omului și cu cât mai înaltă în neștiința lui știută. O muzică cerească îl poartă pretutindeni.

Oamenii noștri din popor, oamenii pământului, au trăit o viață mai echilibrată și nu rareori mai profundă decât a noastră care nu rareori înseamnă o demisie a moralei. Apropiați

de natura vie, bogată şi multiformă, înarmaţi cu o ştiinţă a tuturor amănuntelor în marea masă a tainelor ce se deschid cotinuu, meşteri artişti şi artişti meşteri, sensibili la întreaga gamă de forme şi culori a lumii aparente şi la puterile celei ascunse, stăpâni ai virtuţilor care fac din lut esenţe, oamenii aceştia mai puţin evoluaţi material, simplii şi înapoiaţii confortului, ne întrec deseori în înţelepciune şi virtute.

Plini de elan sau măsuraţi, delicaţi sau aspri, dar întotdeauna sinceri şi demni în faţa problemelor vieţii, aceşti oameni la care simplitatea înseamnă esenţialitate, îmbină munca cu cântecul, durerea cu surâsul şi setea de adevăr cu frumuseţea.

Ei nu cunosc ca noi toate minunile ştiinţei şi ale tehnicii, dar cunosc spotul ascuns al lucrurilor şi sensul darurilor proprii naturii umane. Din tradiţie sau din carte, ei făuresc totul prin sforţarea proprie, din experienţa mereu înnoită cu fiecare ins ce vine pe lume.

O intuiţie vie şi adâncă, un elan creator fără limită, o comuniune perfectă cu lumea înconjurătoare – acel real viu şi tainic, nu acela mort şi banal al unor pretinşi cărturari – aspiraţie copilărească spre cer care niciodată nu le-a rămas pe de-a-ntregul închis, acestea sunt însuşirile unor oameni care cu prea multă uşurinţă au fost socotiţi mizerabili.

Cine este acela care bate la porţile cerului să-i deschidă soarele cămările sale de foc? Să-l căutăm în fiecare din noi!

OMUL, MISTER AL EXISTENȚEI

1. Omul, mister al existenței.
2. Cine ești tu?
3. Străinii de aproape.

1. Condiția umană nu este așa cum apare. Omul este o existență complexă, de o profunzime și un sens greu de deslușit. Natura sa, locul pe care îl ocupă în ierarhia lumii, valorile ce le cuprinde și sensul pe care ele îl presupun dau omului o poziție plină de răspundere și dintre cele mai dramatice.

Omul este marele mister al existenței.

Pentru a putea trăi o viață superioară, cu adevărat umană, pentru a se îndruma, omul trebuie să știe care îi este condiția, cine și cum este el situat în lume. Suntem în fața unor obligații intelectuale și morale ce nu rareori depășesc puterile noastre de discernământ și de acțiune. Pentru fiece pas înainte este nevoie de un mare efort de cunoaștere dublat de o riguroasă practică a înțelepciunii și virtuții.

În primul rând omul, cel de ieri, cel de azi și cel de totdeauna, este o părticică minusculă, dar plină de grandoare a cosmosului și armoniei universale. Cei ce experimentează cu amploare această dimensiune – pentru că nu toți o experimentează – pot să se înalțe sau să se frângă. A exista în lume în mod conștient nu este îndeajuns pentru că există și posibilitatea de a cădea în lume. Până și marele Pascal s-a speriat odată în fața spațiilor infinite.

Golul cosmic este imens și catastrofic pentru cel ce îl trăiește. E cutremurător să bați la porțile unui astfel de edificiu și să nu-ți răspundă nimeni.

Omul se măsoară cu lumea în sens material, de aceea conştiinţa lui se frânge, de aceea când experimentează această dimensiune a condiţiei lui este atât de copleşit. Poziţia sa în lume şi în viaţă are nevoie de o altă orientare, aceea a spiritului său activ care îi este specific şi prin care învinge lumea în materialitatea ei imensă, infinită. În oglinda raţiunii şi conştiinţei sale superioare se răsfrânge întregul univers: în fapta sa, când este bine îndrumată, se răsfrânge ceva din însuşi misterul creaţiei.

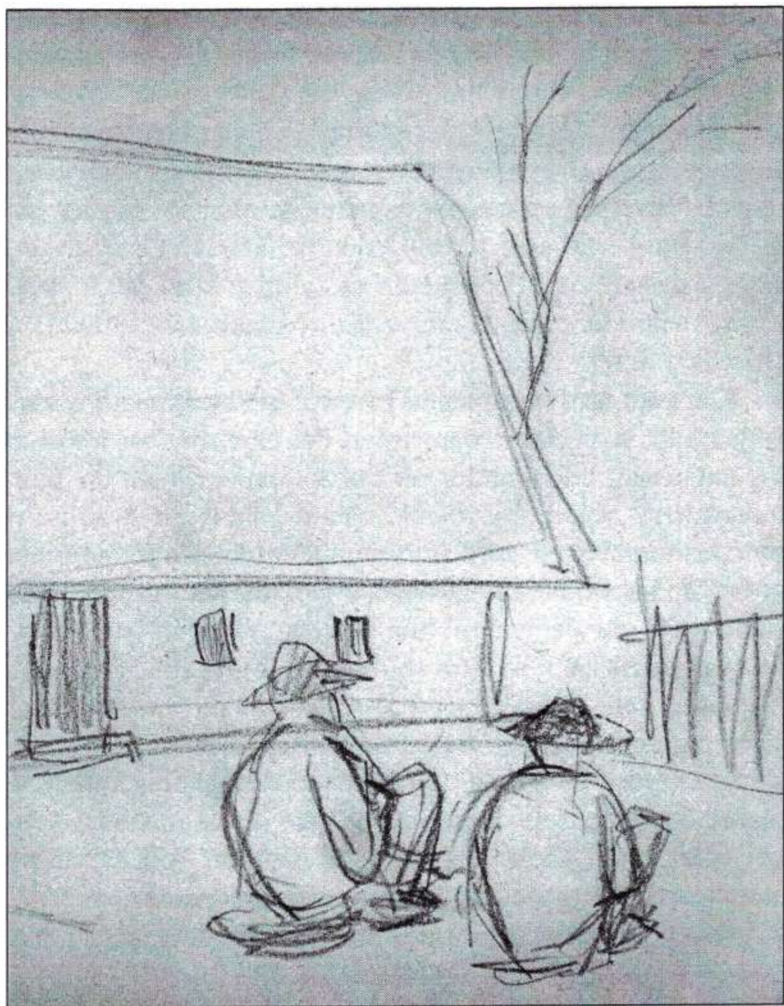
În acest fel lumea ne apare complexă, bogată şi profundă dar totodată unitară, armonioasă şi echilibrată. Pentru a se putea împlini, omului nu-i este indiferentă poziţia faţă de întreaga existenţă şi nici sensul vieţii sale în act, adică aceea a posibilului.

Cei mai mulţi oameni pierd măsura lucrurilor şi ierarhia lor, pierd până la sfârşit disponibilitatea sufletească. În acest fel devin universuri închise, măcinaţi de marea singurătate şi plictiseală a inutilităţii lor. Tot ce caută şi fac exterior, la nivel de senzaţie, nu e decât un refugiu din inconştienţă sau disperare.

Tonul trist şi grav al singurătăţii, neputinţă de aderare la lume şi viaţă în profunzimile lor, cer un consum care nu e altceva decât un fel de preludiu al morţii. Această condiţie mizerabilă a omului nu poate fi depăşită decât atunci când universul personal se deschide şi valorifică tot tezaurul umanităţii de care dispune.

Noi oamenii existăm coexistând, cu florile şi gâzele, cu oamenii şi Dumnezeu, cu universul întreg. Tot potenţialul nostru de creaţie şi farmec trebuie acţionat, redând însutit, redând până la cap, ceea ce am primit în germene.

2. Trăim şi suferim laolaltă şi nu ne ştim, cum nu se ştiu nici pietrele. Fiecare purtăm un nume, un nume adevărat. Ne simţim în el aievea, ne simţim adânc şi ne dorim noi înşine.

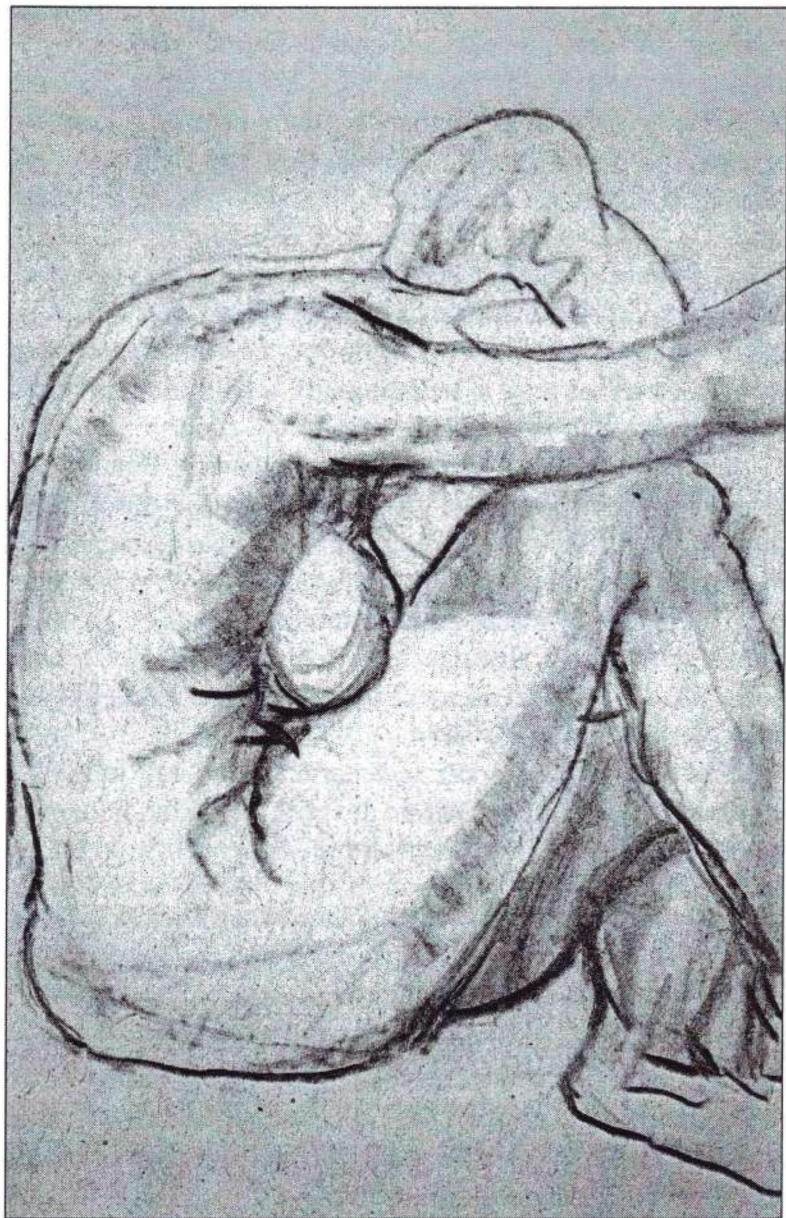
Acest nume există pentru noi ca realitate vie, continuu experimentată interior, ca o realitate ce se impune; el cuprinde o ființă bogată, ceva asemănător unei păduri tainice cu isvoare și cântece pure, mereu noi, mereu altele, o făptură vie cu gânduri și doruri, acum împăcată, acum trudită, acum îmbucurată, acum tristă cât muntele Golgotei.

Pentru cei din afară cine ești tu? Ești un obiect, o umbră și nici atât: o cifră, o abstracțiune, două sunete indicând un obiect. Vezi cum se apropie oamenii de tine: indiferenți sau la fel cum se apropie de toți ceilalți, fără dragoste sau alt semn dumnezeiesc. Pentru ei tu ești altul și altul ești tu; poți să fii sau poți să nu fii, ca o brazdă de pământ, fără suflet, fără chip, fără durere și cântec.

Cei care au experimentat în viață tristețea amară a unei singurătăți în mijlocul oamenilor, cei care au fost loviți și îngenuncheați de inima lor secătuită, chin conștient din chin inconștient, rău din isvoarele răului purtat cu orgoliu și prostie, numai aceia care au răscumpărat totul prin suferință pot ști ce înseamnă a fi aproape, a fi frate, pot birui închisorile omului și culege aurul lumii, acela ascuns în jocul cerului și-al mării vieții noastre spirituale.

Când fratele de destin, omul, se apropie de tine, cheamă-l și, cu puterea dragostei, frânge întunericul crescut între voi în atâtea chipuri, cu gândul tău iradiant, desvăluie-i tainele și respectă-i sâmburele de lumină pe care însuși misterul creației a angajat-o acolo unde nici nu bănuim. Toți cei ce ne înconjoară, toți cei pe lângă care trecem sunt pentru noi prilejuri de a ne încerca bucuria și frumusețea noastră înșine, într-o lume de durere și moarte prematură.

În fiecare din noi există doi oameni: unul pe care îl vedem și altul pe care nu-l vedem. Primul este omul fizic și social, cel de al doilea omul metafizic și spiritual. Primul,

omul aparențelor, cel de al doilea, al esențelor. Toate aprecierile și faptele noastre greșite provin din înclinarea superficială și comodă de a-l privi numai pe omul exterior.

Bine ar fi ca omul să apară așa cum este, adică cel din afară să fie cel dinlăuntru. Lumea noastră însă e plină de contradicții și aparențe înșelătoare, e plină de consecințele păcatului. De aceea, pe căile indicate nouă de o adevărată trăire în spirit, trebuie să risipim negura ce ne acoperă vederea, să frângem toate opreliștile care ne fac să nu pătrundem în inima și taina fratelui nostru de destin, a celui cu care trăim și, ceea ce e mai grav și neîndreptățit, a celui pe care vrem să-l judecăm.

Omul pe care nu-l vedem este cel adevărat, omul adânc al esenței proprii, acela al firii celei desprinse din ordinea divină a lucrurilor și pe care numai setea noastră de absolut ni-l poate descoperi. Sinceri în sforțarea față de noi înșine, curați și puternici în aceea față de lumea întreagă cu făpturile ei atât de minunat alcătuite, pas în singurătate, dar privire coborâtă cald între cei asemenea noastră, iată o cale a bucuriilor celor din înalt ale omului.

Cei de aproape sau cei de departe, toți îți sunt frați. Mai bun sau mai rău, tras tot atât de poverile păcatului, omul este un univers tainic, sigur o alcătuire măiastră de umbră și lumină, dar, nu mai puțin sigur, o ființă dăruită cu calitatea, firea și destinul său propriu față de care noi, ca oameni, nu putem fi indiferenți. Adâncimile atât de bogate ale spiritului său noi nu le putem privi cu ochi pământesc și nici nu le putem apropia cu mijloacele obișnuite ale mâinii care caută mereu pentru sine. Fântânile acestea ascunse nu pot fi descoperite decât cu aceleași mijloace cu care ele au fost zidite, adică ale cugetului și faptei care în temeiul lor sunt cunoaștere și creație, apropiere de absolut.

3. În goana sa după o lume de forme și culori schimbătoare, în setea sa de cucerire materială, omul de azi uită calitatea celui apropiat, a omului viu, a omului legat printr-un destin unic. Soție, copil, frate sau prieten, toți apar în aceeași ștearsă zare, toți cu același chip străin, făpturi fără suflet, fără taină, întâmplătoare instrumente care de cele mai multe ori nu corespund nevoilor noastre de consum și parvenire.

Făpturile acestea cu chip de om, pe care, dacă nu le mai putem folosi, le aruncăm într-o lume de indiferență și moarte, fără ca vreo cută a sufletului să se miște, sunt frații noștri de destin, sunt cei de aproape, uitații, străinii de aproape.

Dacă făptura noastră s-ar cutremura o clipă și ar primi nevăzut frumusețea învățăturii Dumnezeului întrupat, dacă privirile ni s-ar încărca de dragoste și îndemn, sub acele chipuri șterse de întrebuințarea zilnică, sub acele forme și umbre nesemnificative, am descoperi o lume adâncă, o viață tainică, o fântână de înțelesuri și îndemn către o viață mai bună.

Străinii de aproape ne-ar apărea în acest fel oameni vii, ființe intime peste care bogăția dragostei a căzut vertical, ca o lumină ce ni i-a deschis, ferestre minunate ale operei divine.

Lumea a crezut mult timp că lucrările ei merg bine dacă totul este gândit, idee devenită instituție. Organizarea științifică este constructivă, dar ea trebuie luată în considerare în mod relativ, nu absolut. Ar fi prea simplu dacă fericirea oamenilor ar fi cucerită numai pe această cale. Universul uman e mult mai vast și viața nu se lasă prinsă atât de ușor.

Raționalizând totul, cuantificând, omul și manifestările sale devin un număr, obiect de statistică. În acest fel scapă ceea ce ne aparține ca făpturi concrete, cu însușiri proprii.

Omul este și participă la o ordine universală, dar există ca o realitate vie, concretă. Fiecare dintre noi suntem un „caz”, o ființă bine și propriu determinată, suntem existențe

particulare cu însuşiri variate şi sensuri multiple, suntem existențe ce închidem în noi o întreagă umanitate.

Suntem oameni, dar suntem cunoscuți sub un nume, adică identificați. Acest nume nu spune nimic despre ființa noastră, ci este doar o etichetă. Eşti un nume şi de aici încolo urmează imaginația: o mie şi una de închipuiri, după puterea şi orizontul fiecăruia, dar toate necorespunzătoare omului viu, adevărat, pornit originar şi cu destin propriu. Numele nu exprimă pe „tu”, pe „celălalt”, aşa cum el există în realitate; el este dezgolit de sens, fără conținut real, uneori neavând decât o valoare (funcțională) de acoperire, ca un număr, ca o cifră.

A cunoaşte pe cineva înseamnă a te depăşi pe tine însuți, a coborî în adâncimile şi tainele ființei sale, a te dărui lui ca unei existențe deosebite şi apropiate deodată. În acest fel vei cunoaşte cu adevărat, vei judeca drept şi vei mărturisi bucuria de a nu fi singur pe lume.

LUMINILE ORAȘULUI

1. Luminile orașului.
2. Excitantul exterior.
3. Nu e timp.

1. Oamenii vin mereu către luminile orașului, ale cetății moderne pe care o cred încărcată de toate binefacerile civilizației. Vin curioșii, vin naivii, vin însetații de strălucire și putere. Ei cred că aici vor găsi tot binele și prisosul lumii acesteia.

Cetatea modernă cu cântecele sale de sirenă atrage, dar nu satisface setea celor ce caută frumusețea. Aici, omul duce o viață deschisă mai mult zodiei sale biologice; e o goană continuă pentru cuceririle unei vieți exterioare. Cei ce caută libertatea, dragostea și creația, setea de absolut cu toate florile spiritului, au de dus o bătălie grea într-o lume potrivnică, ce nu păstrează astfel de lucruri nici în cămările conștiinței sale. În inumana „luptă pentru existență" un om e ca un lucru, și un lucru nu e nimic în afara uzului zilnic, trecător și, până la urmă, inexistent.

În condiția tristă a acestei vieți își duc zilele lor de bucurie înlăcrămată o seamă de oameni pe care metropola îi ignoră. Ei rătăcesc încrezători într-o lume mai bună. Flori delicate ale umanității noastre, purtători de bună veste, acești oameni nu și-au trădat destinul și nu au renunțat la calitatea lor; copaci singuratici într-un climat potrivnic poartă în ei neatinse frăgezimea începutului și suculența rodului.

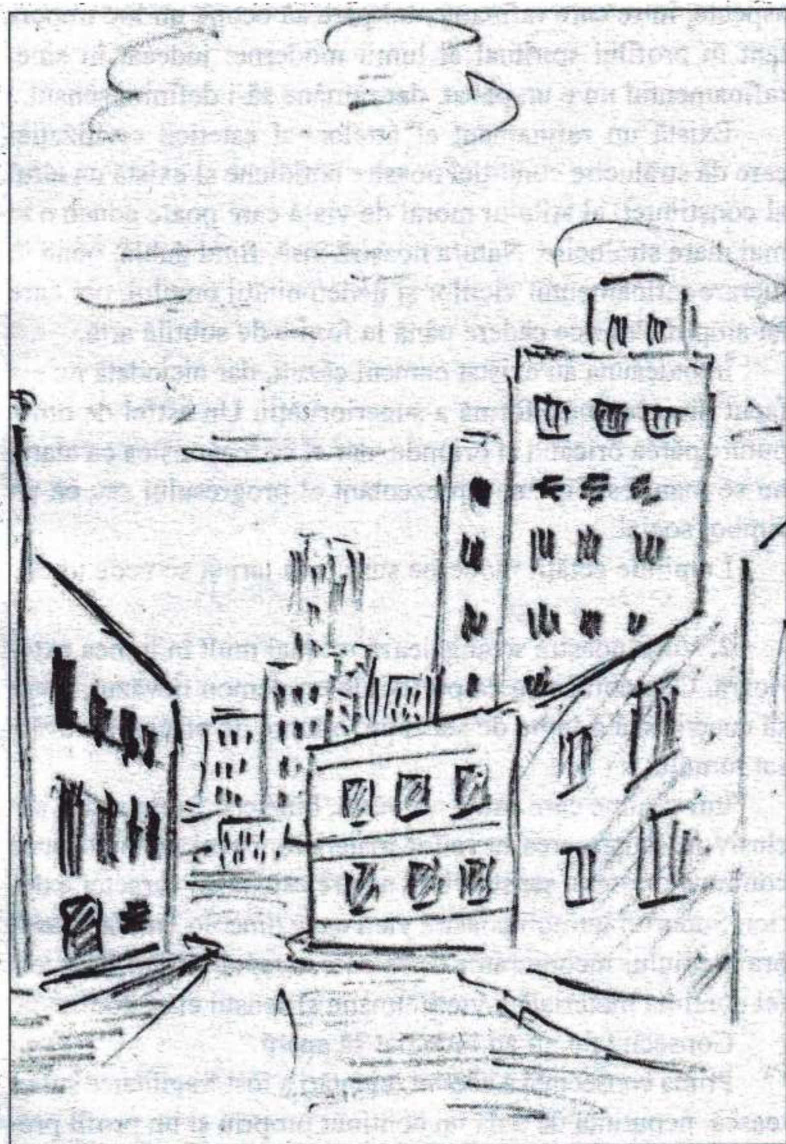
Loviți și umiliți, în cel mai bun caz ignorați, acești oameni au mângâiat, au înălțat și au săturat din prisosul inimii lor pe toți cei care-i înconjurau. Ei au venit să afle isvoarelc luminii și au rămas în ea chiar atunci când nimic nu-i ajuta să rămână. Aceste flori delicate ale unei grădini pustiite duc o viață de puritate și chin într-o lume care nu vede nimic dincolo de satisfacerea unor apetituri periferice: nici chiar propria sa nenorocire.

Sensul existenței lor? Roua dimineții de vară în vreme de secetă.

Etica marilor cetăți aduce o stare de înflorire, mai ales celor ce sunt dornici de putere și bunuri materiale. Într-o lume în care unitățile de măsură sunt „banul și relațiile”, în care însăși gloria revine celor ce le posedă, este ușor de înțeles că valoarea proprie a omului contează mai puțin și că succesul este în primul rând apreciat.

Dacă pe această dimensiune a vieții se situează bunul suprem, e de la sine înțeles că înțelepciunea și virtutea nu vin pe căile dragostei de adevăr, de abnegație, de respect al omului. Pentru mentalitatea curentă, o situație bună nu poate dobândi decât acela care se supune regulilor unei arte pe cât de riguroase pe atât de sigure: arta de a parveni. Succesul este rezervat îndeosebi celor ce sunt „deștepți”, ceea ce vrea să spună că el revine oamenilor calculați și egoiști, acelora care nu văd și nu fac nimic dincolo de interesul personal – acela ce-l socotesc ei a le fi propriu –, interes pentru care la nevoie cei ce apar în cale, toți, trebuie să cadă ca spicele sub seceră.

Omul acesta prea personal, adesea rău și nu rareori indiferent, se socotește deținătorul unor virtuți excepționale și magicianul adevăratului progres. În realitate el deține numai secretele artei de a parveni, hrănite de un fond moral care pe cei buni îi poate nărui.

Dar luminile marilor oraşe mai pot face vizibile şi alte aspecte, între care rafinamentul pare să ocupe un loc important în profilul spiritual al lumii moderne; judecat în sine, rafinamentul nu e un păcat, dar rămâne să-i definim sensul.

Există un rafinament al artelor, al esteticii civilizației care dă strălucire condiției noastre cotidiene şi există un altul al conştiinței, al stilului moral de viață care poate aduce o şi mai mare strălucire. Natura noaştră însă, fiind dublă, pune în lucrare rafinamentul viciilor şi nedemnității omului, om care îşi amplifică orice cădere până la forme de subtilă artă.

Întotdeauna au existat oameni căzuți, dar niciodată nu s-a făcut din aceasta o formă a superiorității. Un astfel de om a putut apărea oricând şi oriunde, dar el se recunoştea ca atare, nu se manifesta ca un reprezentant al progresului sau ca un simbol social.

Luminile cetății moderne sunt prea tari şi se vede totul.

2. Viața noastră se angajează tot mai mult în lumea exterioară. Oamenii merg ca purtați de un demon nevăzut, merg să cucerească o lume de senzație, o lume de plăceri şi revărsat tumult.

Într-o lume care caută adevărul, binele şi frumusețea, exclusiv în satisfacerea nevoilor materiale, nevoi ce sunt într-o continuă creştere, sensul vieții noastre capătă un caracter exterior. Suportul întregii noastre vieți cade dincolo, în afară, asupra mediului înconjurător de la care aşteptăm totul. În acest fel condiția materială a vieții umane şi sensul ei se confundă.

Consecințele nu au întârziat să apară.

Prima consecință a acestei orientări a fost fragilitatea sufletească, neputința de a da un conținut propriu şi un profil precis vieții intelectuale şi morale. Un om care trăieşte numai pe plan exterior se epuizează într-o lume de senzații şi aspirații

periferice dezordonate, într-o lume întâmplătoare şi amorfă. Trăind exterior, fiecare dintre noi ne punem la dispoziţia acestui exterior. În acest fel nu mai putem dispune de o forţă ordonatoare şi nici nu putem găsi puncte de sprijin durabile care să dea stabilitate şi unitate fiinţei noastre morale. Singura ieşire care ne mai rămâne este plăcerea.

În jurul nostru totul apare ca un anume făcut să ne îmbie, să ne poarte către împlinirea dorinţelor, nu rareori isvorâte din straturile cele mai impure ale făpturii noastre. Viaţa la zi, la epuizare. Setea noastră de cucerire este hrănită continuu de o ambianţă plină de plăceri efemere ce lasă-n suflet gust amar.

Totul pare orientat în aşa fel încât omul este tot mai mult antrenat pe un drum care îşi încheie toate momentele penibile într-o plăcere. Munca, socotită ea însăşi penibilă, este primită în speranţa că la sfârşitul ei vine compensaţia plăcerii.

Vedem în jurul nostru o viaţă febrilă, dar goală; goana după senzaţii cât mai tari; trăim o viaţă flămândă, de alungare, de schimbare continuă. Omul nu-şi este lui suficient şi nu suportă singurătatea. El caută să se distreze, iar dacă nu se distrează, se plictiseşte, stare născută din eşuarea năzuinţei continue către plăcere. Plictiseala arată cât de superficiale sunt năzuinţele noastre şi cât de goală ne este viaţa, viaţa care devine în acest fel o câmpie înşelător colorată şi nerodnică, cântec de leagăn în margine de mormânt.

A doua consecinţă a căderii într-un mediu exterior care ne absoarbe este apariţia unui mod tragic al vieţii, nerecunoscut ca atare, dar trăit din plin mai ales de către cei ce ajung să aibă cunoştinţa caracterului superficial şi efemer a tot ce consumă ei cotidian.

În fond, fluctuaţia, nestabilitatea, cele o mie şi unu de chipuri pe care suntem nevoiţi să le luăm zilnic, dau naştere unui tragism specific condiţiei noastre contemporane. Am

cucerit lumea externă, dar ne-am pierdut pe noi înşine într-o continuă goană după un bine iluzoriu care ne epuizează în mod inutil.

Exterior orientat, omul vremii noastre nu mai poate trăi o viață personală, o viață intimă, proprie; el nu-şi mai aparține, nu mai e liber pentru că trăieşte continuu sub domnia excitantului exterior. Mânat de puteri străine, acest om îndeplineşte rosturi de dincolo de natura şi năzuințele fireşti ale condiției sale; mai mult decât atât, viața sa sufletească se risipeşte după atât de variatele şi neprevăzutele chipuri ale datelor exterioare care îl solicită continuu. Omul acesta nu mai poate avea o viață sufletească, aşa cum legea de aur a naturii sale i-o cere: el nu mai are nimic din ceea ce îi înfloreşte făptura: structură, sensibilitate, viață interioară proprie. Cel ce-şi vede singur căderea, cel ce experimentează continuu goana fără rost a unei vieți exterioare, acela se simte singur, în fiecare zi, în fața gurii deschise a morții, fără să moară.

Nouă, oamenilor de azi, ne lipseşte răgazul sufletesc, nu mai putem sta de vorbă cu noi înşine, nu mai putem fi stăpâni la noi acasă, adică în interiorul nostru; ne lipseşte climatul moral al funcțiunilor proprii şi de aici lipsa de personalitate.

Pe omul bogat sufleteşte şi stăpân pe rosturile sale proprii şi de îl doare viața, el o ştie îndruma către un act de creație. Purtat de aceleaşi doruri albastre ale salvării, el face să rodească bogat fiece clipă, fiece suflu până la temeliile lumii şi ale sufletului său însuşi. Acest om nu e frânt niciodată; el bea din plin, fără oprire, aburii calzi şi aromați ai vieții. Poate fi trudit, poate fi întristat, dar niciodată nerodit, sfărâmat; el poate avea dureri că-i om, rămas om, alungat de doruri peste puterile sale, dar lui nu-i este furată clipa, stinsă prezența spiritului creator şi, în acest fel, înlăturată viața în condițiile potrivite naturii şi destinului său propriu.

3. Basmul copilăriei şi elanul tinereții preamăresc omul şi creațiunile sale, atitudine care, principial judecată, are un sens afirmativ. O poziție critică însă cere mai multă prudență, tocmai pentru a nu fi nevoiți să retragem această încredere necesară.

Ritmul de viață al lumii de azi este din ce în ce mai puternic. Oamenii mărturisesc tot mai mult lipsa de timp. Să fie aceasta un bine?

Omul vremii noastre nu are timp. E activ la disperare şi nici nu ştie măcar de ce; mărturiseşte deseori că-l forțează lupta pentru viață. El nu are timp pentru sine, pentru familie, pentru prieteni, pentru nimeni, nu are timp să cugete, să lucreze, să se odihnească, nu are timp să trăiască. Şi-a pus rotițele lui Mercur la picioare şi i-a dat drumul.

Un mare industriaş american, când i-a venit sfârşitul, se spune că ar fi exclamat: „Ce am făcut, unde e viața mea? Nu am trăit!" Şi omul fusese foarte activ; dovadă, averea pe care o acumulase.

Sensul vieții noastre este mai mult spațial, exterior, de aceea în cele mai multe cazuri trăim periferic. Timpul spațializat cum ar spune un filosof, timpul matematic, măsurat cu ceasul, nu ne poate aduce un adevărat sentiment al trăirii. Ne lipseşte timpul interior, colorat şi viu, bogat în evenimente, singurul care ne-ar putea centra viața şi ne-ar da sentimentul că existăm în lume. Acesta este timpul meşterului medieval care a lucrat în lemn şi sidef o operă ce a durat 40 de ani, e timpul lui Fra Angelico care picta, cânta şi se ruga deodată şi al lui Antonie Mogoş, ce a făcut dintr-o gospodărie țărănească o operă de artă. Aceştia aveau timp.

Lipsa de timp a dus la lipsă de conştiință şi la superficialitate. Activ continuu şi grăbit, omul de azi nu are bucuria lucrului bine împlinit; el nu e stăpânit de acel fior al conştiinței superioare prin care se desăvârşesc lucrurile, fie că

învață litera, că sădește un pom, că face o spiță la roată sau o poesie, că are răspunderea unei opere personale sau colective.

Pe acest om febril, consumat de ritmul unei vieți trepidante, conștiința nu l-a mai cercetat, aspirațiile nobile nu l-au mai tulburat și răspunderile nu l-au mai cutremurat.

Dacă e serios și conștient, cucerit de munca lui ca de o misiune, omul e mare și când crede că e mic, în sforțarea sa modestă. Măiestria sa în formă și sens, păstreză continuu ceva din fiorul viu al creației. Țăranii vechiului sat, când muncesc cântă. Ei lasă ceva din ființa lor în fiece lucru, oricât de mărunt ar părea, lucru ce iese din mâna lor însetată. În acest caz meșteșugul și fapta în general sunt în contact cu arta și creația.

Se pare că între noi, doar marii savanți și artiști mai păstreză profunzimea gândirii, consumul interior și creația aproape religioasă a operei lor. Cei mai mulți dintre noi am pierdut aceste simțuri și ne irosim inutil și triști.

SETEA DE VIAȚĂ

1. Setea de viață.
2. Lumea noastră.
3. Ce este „mai binele”.

1. **C**ei mai mulți oameni se uită şi se neagă pe ei înşişi. Dorința de a trăi, care e un bine în sine, lipsită însă de adevăr şi demnitate, ne alungă continuu, biete ființe nelimpezite, către apele tuturor cedărilor şi îngăduințelor.

Câtă sforțare, câtă agitație, câtă speranță şi îndemn pentru o lume de aparențe înşelătoare.

În goana lor după tot ceea ce satisface imediatul, nevoile inferioare ale vieții, în setea lor de senzațional, oamenii ucid puterea spiritului şi închid soarele frumuseții lor interioare. Bătuți de aripile tuturor vânturilor, purtați într-o lume care nu mai este umană, oamenii se cred cuceritori, dar sunt robi consumați, se cred bogați, dar sunt săracii pământului.

Ce e viața aceasta pentru cei mai mulți dintre noi? O toamnă continuă printre copacii căreia cântă glasul stins al frunzelor îngălbenite.

Ce înțeles şi ce rost are o astfel de viață? Oamenii nădăjduiesc mereu, cred în ceasul bun al înfloririi. Dar zilele se scurg mai repede sau mai încet, una la fel cu cealaltă, monotone în cenuşiul lor, până ce omul nici nu se mai întreabă de ce e atât de chinuit, de ce e numai umbră și oboseală.

Oamenii pornesc însetați de viață si cei mai mulți isprăvesc prin a nu mai dori nimic: nici cântec, nici lumină, nici

floare şi nici rod, doar apă şi pâine să le ducă zilele. De ce şi unde? Nu interesează!

Viața celor mai mulți oameni e tristă şi aspră, mergere pustie într-o aşteptare nelămurită. Puțini îndrăznesc să o ia de piept, să-i scuture moartea din oase şi să o poarte pe căi noi, pe căi pline de rod şi vrednicie.

Oamenii greşesc deoarece confundă fericirea cu bogăția materială şi huzurul, înțelepciunea cu abilitatea şi viclenia, bucuria cu plăcerea sensuală. Sufletul lor însetat de pace şi lumină se scaldă continuu în apele tulburi ale răului care nu rareori, pentru a se infiltra, îmbracă haina albă a nevinovăției.

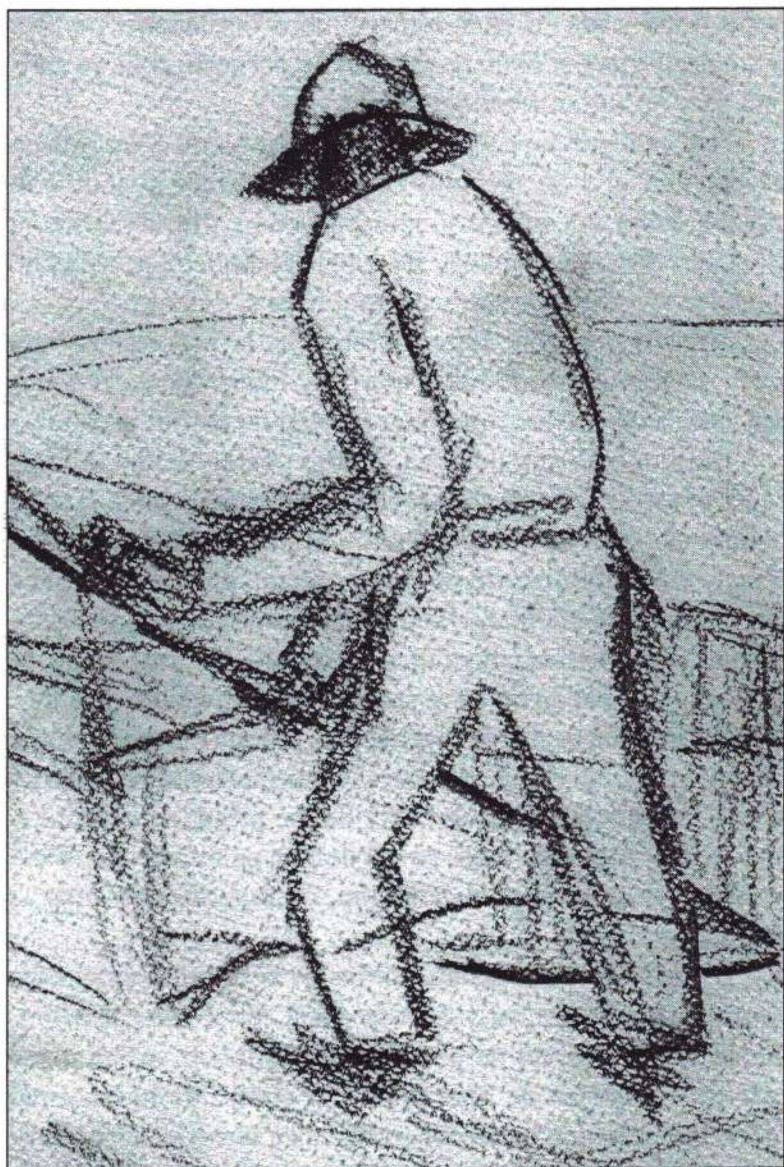
Noi nu ştim ce înțeles au zilele noastre mereu durute si ne înăbuşim înainte de a ajunge la porțile libertății; cădem fără voie în pacea nocturnă, în pacea fără suflet a unui final agonic.

Mergi în viață ca şi când nimic ireparabil nu s-ar întâmpla. Dacă eşti judecat şi lovit pe nedrept, mergi înainte hrănit de speranța unei lumi mai bune. Fii mulțumit că ai fost lovit pentru biruința demnității omului şi eşti învins acolo unde numai cei conduşi de spiritul subteran înving. Poartă-ți gândul mai departe, nu te întrista şi nici nu te sbate în zădărnicia revoltelor, poartă-ți cugetul şi fapta către țara unde efortul e poezie şi suferința se preschimbă în bucurie.

Dacă eşti curat şi bun, greşeşti acolo unde numai copilul greşeşte şi plângi unde lacrima e rouă dimineții.

2. Lumea noastră, oricât de bine am crede-o întocmită, are fisuri şi umbre. Fapta noastră, oricât de plină de îndemn ar fi, rămâne nesatistăcătoare. Noi oamenii ne încercăm în tot felul stimulând sufletul unei vieți de tumult şi zădărnicie până ce inima nu ne mai bate.

Ori de câte ori omenirea a stăruit în etica plăcerii, ea s-a frânt, şi-a închis mersul ascensional: nicicând, pornită pe

această cale, nu şi-a putut opri căderea. Nimic nu se împlineşte, totul cade în zădărnicie, umbre înşelătoare peste o mare de sforţare şi chin, dacă omul nu porneşte şi nu se sprijină pe o ordine spirituală durabilă.

Dar oamenii nu înţeleg nici azi acest lucru. S-au ridicat, s-au zbătut şi s-au răstignit rătăcitori, barbari şi inutili în cuget şi faptă. Au alungat frumuseţea ce se profila în orizont şi au sdrobit binele nevăzut de superficialitatea lor, părăsind modelul divin, pretutindeni prezent în ei şi dincolo de ei.

Suntem duşmanii lumii acesteia şi ai propriei noastre vieţi, suntem din neştiinţă şi desfrâu. Iubim lumea făpturii, aşa cum nu se cuvine, o iubim scrijelaţi de cuţitul păcatului.

De o mie de ani, de două, de trei poate, nici nu ştim de când, oamenii se luptă să iasă din apele morţii, caută floarea binelui şi o află pe aceea a răului. Neştiuţi de ei înşişi, rătăcesc prin vremuri căsniţi de doruri pătate, aşezaţi în staulele rău mirositoare ale plăcerilor. Puţinii inspiraţi, pelerinii adevărului viu, au fost alungaţi şi răstigniţi, au fost frânţi în carnea lor plăpândă de către soldaţii spiritului subteran.

Apropierea de adevăr e o zăbavă, o tristă chemare, nimic mai greu şi mai temător pentru bucuriile omului, cucerite numai cu buricele degetelor. Vrăjite, ne prind, ne cuprind şi ne joacă jocul desnădejdii, pe cât de iute pe atât de gol, jocul înşelător al urâtului chip fără chip, ce fuge înspăimântat la cântecul cocoşului.

Dragostea de noi înşine, noi înşine ai trupului, dragostea pentru o lume care nu cunoaşte decât zorul către descompunere şi moarte, nu ne poate niciodată linişti, nu ne poate mântui. Dragostea de adevăr, de om sfinţit, de lucru tainic hrănit, ne deschide calea eliberării, calea bucuriei supreme şi a luminii după care tânjesc toţi cei ce au în inima lor un prisos de omenie şi îmbucurată cercetare.

De ce oare suntem atât de slabi, de ce ne lăsăm purtați numai de legile firii celei de jos, casă, grădină și ogor, toate puse sub semnele răului? De ce amăgim făptura, chinuită și așa de păcatul ei firesc? Nu putem oare să spălăm lucrurile, să le trecem soarele prin inimă și să le facem din nou ca în zorii zilei de la început?

Lumea aceasta e urâtă că suntem noi urâți. Dar lumea e frumoasă prin puterea noastră de a cuceri esența lucrurilor, adică veșnicia lor, prin credința în cupola albastră care dă picăturii de rouă aceeași putere ca și oceanului de a oglindi soarele, omului sărman aceeași tărie ca a sfântului, de a răsfrânge chipul luminat al divinității.

Lumea noastră e frumoasă, precum sufletul nostru e frumos, frântură din măreața taină a dragostei și creației.

3. Omul a învins molimile și a cucerit spațiul cu toate bogățiile pământului, dar nu s-a învins și nu s-a cucerit pe sine. Cuceririle materiale, oricât de mari ar fi, nu pot înlocui și nici măcar compensa pierderile în ordinea morală și spirituală. Epoca nouă, la temeliile căreia jertfim și pentru care luptăm azi, nu poate începe fără o restabilire a ordinii morale în care spiritul creator trebuie să devină o prezență activă.

Ce am făcut noi din treptele suferinței și ale singurătății pe care le-am trecut pentru a merita o soartă mai bună? În primul rând trebuie schimbată atitudinea noastră față de lume și viață: lumea și-a pierdut grandoarea și viața, misterul. Nu pentru că ele nu mai au aceste atribute, ci pentru că noi le-am diminuat, le-am sărăcit, diminuând și sărăcind spiritul cu care le-am privit și tratat.

Cugetul și fapta noastră trebuie revoluționate. Să devenim alții, să devenim mai profunzi, mai stăruitori ai binelui și până la sfârșit mai responsabili față de natura și destinul nostru.

Că omul de azi iubeşte confortul, că apreciază inteligența şi că aspiră să se bucure de viață, acestea toate nu constituie în ele însele un rău, ci dimpotrivă. Numai că peste toate domneşte ideea binelui material, singurul bine posibil şi demn de a fi luat în seamă, ceea ce a făcut ca toate acestea să devină un păcat. Orizontul lor a fost închis şi sensul deviat.

Omul iubeşte confortul, atât de dorit de către noi toți, dar aceasta nu este suficient pentru a ne salva. Omul şi-a creat un mediu artificial în cadrul căruia el nu poate rezista, în primul rând biologic şi se uzează sufleteşte continuu. Viața omului de azi s-a rupt complet de mediul natural care l-a condiționat. Saltul condiției noastre materiale a fost prea mare şi s-a produs brusc.

Pe planul intelectual omul se mobilizează cu cantități mari de cunoştințe, ceea ce nu satisface activitatea noastră intelectuală. Memoria s-a dezvoltat în detrimentul gândirii. Ideea a putut sclipi şi datele au putut întemeia: dar nimic nou nu a putut naşte fără o ordonare a lor, fără o disciplină care să-i îndrumeze procesul, un proces îndelung şi complex. Cu toate cunoştințele lui, omul de azi suferă de o manifestă criză a gândirii.

Pe plan sufletesc, omul contemporan prezintă un peisaj şi mai trist. Orientat spațial şi exterior supus unei vieți de tumult şi agitație, risipit şi superficial, în general omul de azi nu mai poate trăi o viață de concentrație şi nobile aspirații. Incitat continuu şi uzat, el caută plăcerea, vrea să-şi trăiască viața.

Lumea contemporană, atât de orgolioasă în cuceririle ei, cuceriri imense în domeniul material, nu mai poate aduce omului cel mai de preț lucru: răgazul sufletesc şi bucuria de a trăi.

O lume întreagă aşteaptă salvarea.

Noi cei de azi suntem datori să cunoaştem bine condiția noastră, suntem datori în primul rând să înlăturăm tot ceea ce ne face să alunecăm pe căile senzației şi epicureismului şi apoi să încercăm o reconstrucție a vieții noastre pe marile dimensiuni ce le permite natura umană. Vastitatea spiritului nostru, puterea generatoare de care dispunem, gândirea profundă ce dă transparență lucrurilor ne pot duce pasul acolo unde trebuie să fim: în deplina noastră umanitate.

PUTERI ORDONATOARE

1. Puteri ordonatoare.
2. Sforțarea proprie.
3. De la succes la depășire.

1. Dacă suferința este prezentă în viața omului, nu mai puțin prezentă este setea de a o încercui. Omul a reușit în știință și tehnică, a reușit în arte, dar nu a putut încă întrona binele pe cuprinsul vieții lui: nu l-a putut întrona pentru că o ordine morală nu a fost stabilită. Făptura sa, infirmă pe această dimensiune, face să crească continuu roadele egoismului, cu apetitul și sensualismul său.

În fața acestei situații, oamenii reacționează în mod deosebit, după structură și orientare, după spiritul care îi guvernează. Unii încearcă să doarmă într-un vis de floare și parfum, un vis al iluziei, ce aduce cu sine o stare de liniște dulce fără să mai încerce experiențele grele și roditoare ale adevărului. Alții, mai încrâncenați, vor să reclădească paradisul pierdut cu ajutorul perfid al șarpelui.

Oricâte milenii de civilizație au fasonat făptura noastră, oricât de iradiante au fost exemplele unei aristocrații de spirit, astăzi, ca și ieri, omul rămâne cel dintotdeauna, o ființă dublă care numai printr-o bună orientare și o disciplină severă se poate salva.

Fără orizont spiritual și fără energie disciplinată, nimic nu se duce la bun sfârșit, nimic nu se poate întocmi cu sorți de a dăinui. Fără puterea de a rămâne pe o poziție fermă, de a munci și clădi fără întrerupere la o operă începută, omul nu poate nădăjdui la nimic durabil.

Buna orientare a spiritului, statornicia în lucru, răbdarea în suferință, sunt condiții morale creatoare. Ele reprezintă o domnie a spiritului asupra materiei, o disciplinare a lucrurilor întâmplătoare.

Cel ce știe câte spărturi sunt în firea omului, cel ce își cunoaște rosturile superioare, se ridică împotriva tuturor înclinațiilor și căderilor în apele amăgitoare ale desordinei, ale ușurinței și delăsării, își stăpânește tentațiile și, domn în domnia lui proprie, crește puternic învingând toate potrivniciile.

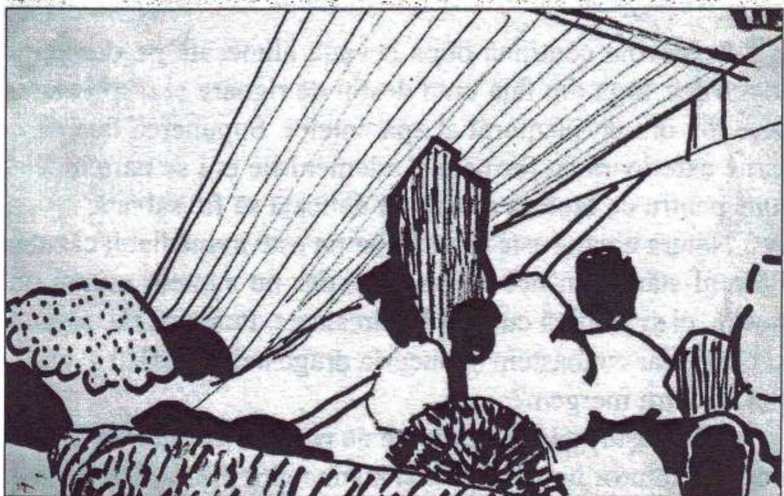
Noblețea firii noastre stă în aceste sforțări care ne fac pe noi înșine, așezându-ne dincolo de țara vânturilor, într-o atmosferă de statornicie și creație.

Omul, pentru a putea trăi în această lume unde se întretaie atâtea drumuri, unde se află o atât de mare diversitate de sensuri, unde mulțimea infinită de forme și culori îl fascinează și-l cucerește, are nevoie de o altă ordine decât cea materială, are nevoie de ordinea rațiunii și spiritului.

Întotdeauna omul a avut mari slăbiciuni în fața lumii exterioare; s-a lăsat tentat și cucerit, s-a lăsat purtat și risipit până la epuizare. Obscurități nu lipsite de legătură cu viața animală din noi sau cu spiritul negației ne poartă către zonele impure ale existenței. Aceasta pentru că omul s-a sustras ordinii superioare a lucrurilor prin care, numai, lumea noastră ruinată se poate reclădi.

Prezența unei activități spirituale ordonatoare ne scoate din mirajul lumii acesteia cu întreg cortegiul său de bucurii efemere, ne ordonează și unifică gândul, ne întărește funcțiunile spirituale și ne așează pe o treaptă de la care lumea și viața pot fi cucerite integral, în acest fel lumea noastră cu păcate și suferințe, cu idealuri sfâșiate și credințe dubioase, poate fi suportată fără să mai producă vreo spărtură în ceea ce ne este dat ca făpturi ale rațiunii și spiritului.

Recunoscând o ordine superioară a lucrurilor în cele ce se văd și în cele ce nu se văd, omul nu mai este supus și alungat

de către forțe inferioare, ci se înalță deasupra lor, le biruie, şi se eliberează pentru a-şi împlini rostul, punând în valoare tot ceea ce constituie, structural şi funcțional, umanitatea sa. Prezența unei ordini spirituale superioare ne rupe din tragicul tumult al unei lumi de aparențe, dă sufletului nostru însetat de perfecțiune mai multă putere, ne poartă pe calea unui destin propriu, taină în marea taină a ceea ce suntem şi mai ales în ceea ce putem fi.

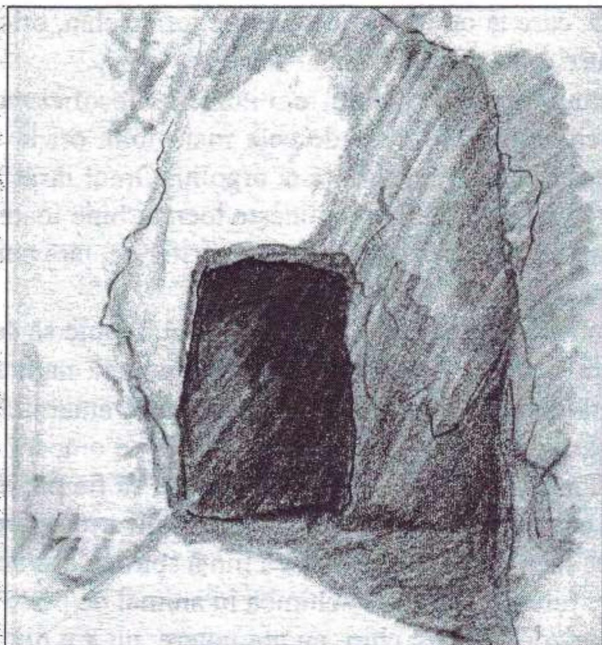
Sforțarea noastră de azi şi de totdeauna nu poate merge întâmplător; munca şi cântecul nostru trebuie să aibă o noimă, un sens fără de care totul s-ar nărui.

Lucrurile nu merg ascensional de la sine. E nevoie de un sens şi o ierarhie, e nevoie de o inteligență şi un spirit ordonator. Şi aici începe responsabilitatea omului care nu e numai determinat de anume condiții, ci şi determină el altele. Nu numai datele exterioare trebuie luate în seamă, ci şi datele noastre interioare, spiritul ce ne guvernează, în acest fel spiritul este creator, ordonator şi responsabil.

2. Nevoia continuă după o viață alunecată pe deasupra lucrurilor, fuga din fața unui destin de rigoare şi răspundere, face din om un înamorat al aparențelor. Supunerea față de o lume exterioară cu formele şi ademenirile ei i se pare îndeajuns pentru ca făptura sa atât de delicată să fie salvată.

Natura umană este căzută, dar nu este iremediabil căzută. Păcatul stăruie în noi ca un spin, dar nu suntem numai un pustiu, ci şi grădină cu flori înmiresmate. Putem fi răi, josnici şi cruzi, dar cunoaştem şi bucuria dragostei, a iertării şi creației, încotro mergem?

Orice uşurință sau nepăsare ne poate arunca fără veste în oceanul tuturor impurităților şi instinctelor primare. E o mare greşeală să se creadă în răul firesc şi fatal al naturii umane, dar nu e mai mare rătăcire ca aceea de a crede în bunătatea sa

naturală, care ia omului orice energie, orice elan, orice aspirație către ceva mai înalt decât starea sa la zi.

„Omul bun de la natură” e o iluzie a filosofiei moderne. Creşterea sa în voie duce de cele mai multe ori la cădere. Plinătatea sa duce la uşurință şi orgoliu. Omul lăsat liber în bunătatea sa naturală îşi împlineşte tocmai bine toate dorințele, toate instinctele şi puterile sale periferice, fără putință de a le zăgăzui în vreun fel.

Pentru a se bucura cu adevărat omul trebuie să se ridice deasupra firii (în înțeles biologic), să învingă natura subumană, să învingă adică această natură tristă, amarnică a făpturii noastre, care ne chinuie, ne înăbuşă, ne omoară frumusețile. Omul trebuie să se învingă pe sine, să fie propriul său stăpân, alungând tot ceea ce îl robeşte lumii exterioare materiale, tot ceea ce îl desfigurează ca ființă spirituală, adică îngăduințele tuturor care-l pot schimba în animal de pradă. Omul nu are orizont, nu are chip, nu are putere, nu are plinătate şi frumusețe până ce nu-şi este sieşi domn, domn al cugetului şi faptei sale, poartă deschisă spre minunata țară a spiritului. Omul e om adevărat, cuceritorul sublim al lumii şi vieții, numai când ştie cine este şi luptă să câştige plenitudinea propriei sale condiții.

O doctrină politică şi morală (iluminismul) ne-a obişnuit în ultimele două veacuri să socotim ca ideală o viață liberă, dar nu mai puțin întâmplătoare, o viață în limitele libertății de a face răul. Educația nepăsării şi a delăsării a dus de la îngăduința de a face răul celuilalt, la libertatea de a şi-l face sieşi.

Natura noastră fiind dublă, nu s-a ştiut bine ce anume trebuie să cadă. Neştiind acest lucru, socotind că mergem tot mai mult către eliberare, am căzut în robie. Idealurile unei libertăți exterioare ne-au făcut să cultivăm frenetic toate năzuințele firii noastre căzute şi să părăsim, până la stingere, scânteia ideii şi a spiritului creator în noi.

Adevăratul om apare atunci când omul interior devine stăpânul celui exterior, atunci când inteligența și spiritul ne îndeamnă să facem ordine și să ierarhizăm tot ceea ce ne alcătuiește integral ființa. Cine lucrează astfel nu poate să rătăcească pentru că el pătrunde adâncimile ființei sale spirituale și pornește de la ceea ce constituie inițial și fundamental ființa umană. Lupta sa de aici încolo este purtată pentru o stăpânire a tuturor tendințelor primare violente în orice forme s-ar manifesta, o îndrumare a lor și, până la sfârșit, o transfigurare a naturii omului.

Nu putem fi oameni fără o dezvoltare a ființei noastre în libertate, dar nu putem fi liberi fără o disciplină proprie, o supunere în sensul marilor lupte pentru ascensiuni față de tot ceea ce ne aparține esențial și originar ca făpturi pe treapta de sus a existenței.

Libertatea manifestată oricum și la orice, ne duce la robia naturii noastre căzute și la moarte spirituală. Libertatea, disciplină proprie naturii morale, libertatea, îndrumată sub lumina unor principii și a unui ideal, ne rodește așa cum numai pomul îngrijit rodește.

Natura ne dă toate libertățile; rămâne în seama noastră să le alegem pe acelea care ne duc la împlinire și nu pe acelea ale negației. Natura e în noi în chip deplin; rămâne în puterea și înțelepciunea noastră să o exprimăm în forme noi, să o transfigurăm sub domnia rațiunii și spiritului, care singure desăvârșesc ceea ce natura numai indică.

3. Tot cuprinsul nostru de bogății materiale nu ne ajută cu nimic la înțelegerea lumii și vieții, la ridicarea pe treptele superioare ale existenței, a spiritului cu care suntem dăruiți, dacă reducem sfera umană de existență numai la acele dimensiuni. Cine trăiește numai în orizontul închis al ogrăzilor sale, cine se luptă numai pentru bogății efemere, acela nu poate

nădăjdui niciodată că i se vor deschide porțile înțelesului, că va cuceri ordinea spirituală și va trăi bucuria armoniei universale.

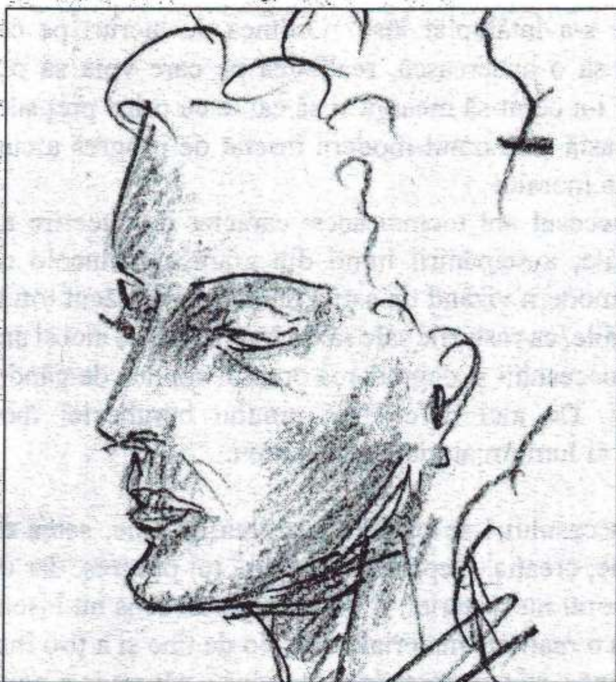
Omul nu este bogat și puternic numai prin cucerirea unor obiecte materiale și nici prin spațiul pe care îl stăpânește pentru că în acest fel conștiința sa se îngrădește, ființa sa se împuținează. Și aceasta nu pentru că bogăția materială în sine ar însemna ceva rău, ci pentru că omul se supune de bună voie unei îngrădiri, care în raport cu natura sa complexă, înseamnă o nesocotință atât față de viața interioară, cât și de destinul său.

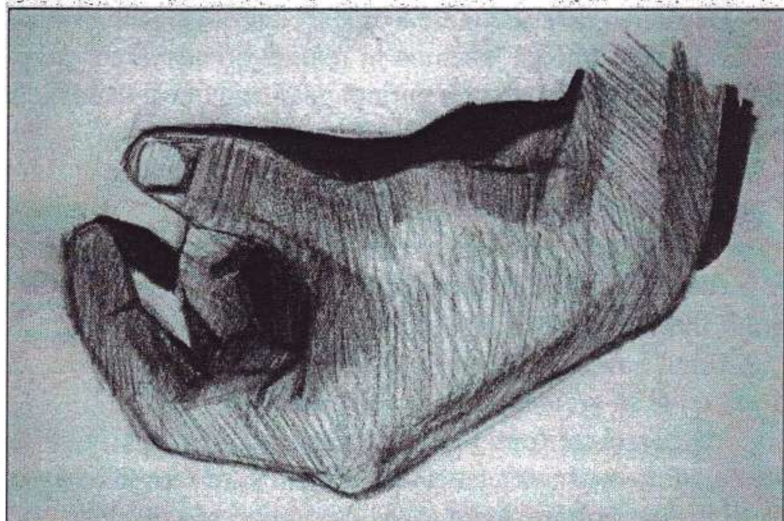
Omul este mare atât cât se întinde cuprinsul său intelectual și spiritual, atât cât stăruie conștiința lui în raport cu cosmosul și existența. Omul este tare și bogat atât cât poate renunța la sine, atât cât poate dărui, căci numai dintr-un prisos interior și dintr-o universală stăpânire pot veni aceste puteri.

Omul nu este ceva dat definitiv. Omul are în însăși natura sa condiția unei creșteri continue, el merge către o realizare deplină. A-și fi sieși îndeajuns înseamnă a fi animal sau Dumnezeu: omul nu e nici una nici alta.

Omul reprezintă cea mai de sus formă a existenței de aici. Și aceasta este cu putință tocmai prin conștiița ce o are, prin năzuința care stăruie dincolo de ființa sa efemera, prin setea de absolut prinsă în făptura sa. Omului i-a fost hărăzit să se sforțeze către noi cuceriri, să se înalțe, să se caute pe sine în forma desăvârșită. De aceea, viața sa este atât de dramatică, dar și atât de frumoasă.

În epoca modernă omul nu și-a nesocotit îndemnurile încercând să se sforțeze în acest sens. Omul, fiind capabil de progres, s-a angajat pe acest drum. Omul modern însă a privit progresul numai social și tehnic, a încercat un progres în ordinea exterioară a lucrurilor. De aceea, a cunoscut numai cuceriri de ordin material, a crescut în sens exterior.

Ce s-a întâmplat însă? Ordinea de lucruri pe care încearcă să o cucerească, realitatea pe care voia să o stăpânească i-a cerut să meargă şi să caute cu orice preţ succesul. Pe această cale omul modern însetat de progres a cunoscut demisia moralei.

Succesul are tocmai acest caracter de cucerire a lumii materiale, a stăpânirii lumii din afară, de dincolo de noi. Omul modern vizând un astfel de obiectiv a făcut totul, şi pe toate căile, ca rosturile sale să fie împlinite. De aici şi amoralitatea succesului şi degradarea omului condus de gândul succesului. De aici nefericirea omului burgheziei moderne, stăpân al lumii materiale şi epicureu.

Succesului i se opune depăşirea de sine, setea de perfecţiune, creaţia. Depăşire înseamnă tot progres, dar un progres moral nu material. A creşte în acest sens nu înseamnă a câştiga o realitate materială dincolo de tine şi a ţi-o însuşi, ci înseamnă a experimenta interior până a pătrunde o nouă zonă a ceea ce îi este dat să cucerescă omului ca fiinţă spirituală.

Depăşirea cere supunere totală şi riguroasă, cere sforţare proprie care să poată însemna în realitate o adevărată cucerire. Ori acestea nu sunt cu putinţă pe plan extern, în ordinea materială, ci pe plan intern, în ordinea spirituală.

Spre deosebire de succes, depăşirea nu cucereşte încă un fragment de realitate care îl adaugă celei deja avute, ci atunci când se întâmplă o nouă cucerire în acest sens, nu mai poate fi vorba de adăugire, ci de totală schimbare, prefacere a întregului (naştere din nou).

Omul nou al veacului ce vine încearcă să se orienteze în acest fel şi să-şi întemeieze o nouă condiţie.

Pe această cale omul va da piept cu dificultăţile şi le va învinge. Sforţarea sa va adânci sensul vieţii şi va face să crească, ca dintr-un sâmbure, toate roadele pomului său originar.

CE ESTE MAI ÎNSEMNAT

1. Ce este mai însemnat.
2. Calea darurilor proprii.
3. Sensul cuceririlor noastre.

1. **O**amenii îşi îndreaptă atenţia şi sforţările mai mult către lucrurile mari, cele însemnate, cele ce par demne de interes. Grija lor se şterge în faţa lucrurilor şi faptelor obişnuite, acelea care le umplu ziua, ziua de ieri şi cea de azi, cu toate întâmplările lor comune.

Este aici desigur o iluzie şi o nesocotinţă isvorâtă din slăbiciunea noastră. Judecate din punct de vedere spiritual, prinse în ordinea lor firească, adică aceea a întregului existenţei noastre şi a lumii de fiinţe, forme şi întâmplări, aceste lucruri apar în toată frumuseţea şi însemnătatea lor naturală.

Noi nu săvârşim ceva frumos şi ceva urât, noi nu făptuim binele şi răul, după cum apare lucrul însemnat sau neînsemnat, ci după calitatea pe care i-o acordăm. Cele mai mărunte fapte pot căpăta un rost şi o strălucire deosebită: totul e să nu scape atenţiei noastre pe motive de neînsemnătate.

În orice loc şi oricând, pe seama lumii întregi sau pe plan ascuns, azi sau mâine, grija să ne poarte în inima lucrurilor şi întâmplărilor ca şi când totul s-ar petrece în ordinea celor nepieritoare, în echilibrul universal, unde totul capătă măreţie şi strălucire.

Cine s-a apropiat mai mult de Ţăranul Român, de acel ţăran grandios în simplitatea lui şi luminat în modestia şi firescul lui, acela a putut uşor observa temeinicia celor de

mai sus. Țăranul Român are un fel profund şi bogat de a se comporta în fața tuturor lucrurilor şi în orice prilej al vieții lui. Ce este pentru el mai însemnat? Nimic şi totul.

Lucrurile au locul lor şi ierarhia lor în lume ce trebuie respectată, dar nimic nu-i acordă lui dreptul de a nesocoti unele pe motivul că ar fi mici sau neînsemnate. El ştie că atât oceanul, cât şi picătura de rouă oglindesc întreaga frumusețe a soarelui şi că în toate laolaltă se oglindeşte misterul creației.

Funcțiile spiritului nu ating numai anumite zone ale vieții, aşa cum mulți sunt înclinați să creadă, înclinație ce se manifestă la cei ce despart lucrurile în însemnate şi neînsemnate, cultivându-le pe cele dintâi şi neglijându-le pe cele din urmă.

Există cu adevărat lucruri mai mari şi mai mici, trunchi şi frunze, întreg şi detaliu, dar nu există ca însemnate şi neînsemnate. Toate lucrurile au însemnătatea lor la locul potrivit unde ele există şi nimic nu trebuie ignorat.

Nu poți spune: eu mă ocup de lucruri mari, n-am vreme de cele mici; nu poți spune pentru că din punct de vedere spiritual nu există deosebire; tot ceea ce stăruie în viața noastră trebuie să fie străbătut de o forță activă a spiritului. Altfel şi mare şi mic se degradează.

Omul adevărat este profund şi serios, este credincios față de lucrurile cele mai simple şi mici aşa cum e față de cele complexe şi mari. El nu încearcă niciodată calitatea cu ierarhia lor: toate sunt demne, dar în alt mod şi la locul lor. Sau mai precis: lucrurile mici cer din parte-ne tot atâta atenție, numai că ele trebuie împlinite în orizontul celor mari către o țintă comună: opera vieții noastre. Cine este prins de lucrurile mici numai pentru ele, este un om meschin; cine le priveşte în orizontul deschis al operelor nepieritoare, acela este credincios marilor creații.

Pe plan interior, o faptă bună, că e mică sau mare, rămâne bună, o faptă rea în orice dimensiuni s-ar împlini, rămâne

rea. Ceea ce poate schimba calitatea ei este spiritul, sensul în care se împlineşte.

Setea noastră de absolut cere să facem prezentă pretutindeni puterea transformatoare a spiritului pentru că numai în acest fel putem fi mari totdeauna, chiar dacă înfăptuim lucruri mici.

Cele mai modeste lucrări ale noastre pot să capete un caracter profund şi durabil, dacă noi oamenii ne aplecăm asupra lor cu dragoste şi le transmitem ceva din darul divin ce ne însufleţeşte.

Că e mic sau mare, lucrul nostru trebuie să fie prins în cele mai de sus năzuinţe ale spiritului creator, trebuie să fie străbătut de focul dorului de mai bine.

În orice faptă a noastră, în orice lucru împlinit e ceva tainic care-l face cu putinţă, care-l întocmeşte şi-l ţine frumos, biruinţă asupra morţii şi înălţare prin dragoste, duh coborât şi întrupat în lumea noastră, atât de înşelătoare şi minunată totodată.

2. Fiecare om are o calitate şi un destin al său propriu. Aceasta nu vrea să însemne că omul este dominat de o fatalitate, cuprinsul său şi posibilitățiile sale fiind deodată şi definitiv date. Întreaga ţesătură a vieţii sale, dimpotrivă, pleacă de la o natură proprie şi merge pe drumul deschis al libertăţii. De aceea, omul îşi poate sau nu împlini destinul. Faptele şi întâmplările în viaţa sa nu vin ca fenomene supuse unei determinări absolute, ci ca prilejul prin care omul este supus unor încercări şi forţat să răspundă după firea şi sensul celor ce-i sunt proprii. De altfel, însăşi ideea de destin înseamnă, la ceva dat, o dezvoltare liberă a darurilor noastre, a naturii noastre care e umană. Ideea de destin implică libera folosinţă a ceea ce constituie eul nostru propriu, în faţă şi prin condiţia vieţii noastre.

Fiecare om are o calitate şi un destin propriu; aceasta înseamnă că el are şi o misiune proprie. Totul este ca el să-şi descopere calitatea, să-şi cunoască misiunea ce are de împlinit.

Unul dintre cele mai profunde şi mai caracteristice sentimente umane este născut de conştiinţa propriei noastre calităţi şi a destinului personal ce-l avem de împlinit în lume şi în viaţă. Stăpânit şi condus de această conştiinţă, omul se simte ca străbătut de o lumină care îi dă putere şi încredere în tot ceea ce întreprinde. Gândul şi fapta sa nu mai apar întâmplătoare, ci semnificative şi integrate armonios unei acţiuni ce depăşeşte persoana sa. Prin conştiinţa unui rost superior şi propriu în lume, omul creşte, se înalţă şi se bucură ca de-o bucurie originară în care totul se întâmplă ca şi când Dumnezeu ar fi cu el. De altfel, omul a fost făcut între creaturi ca singurul ce ar putea, respectându-şi calitatea, să devină colaborator la o operă de creaţie universală, nu din instinct, ci din conştiinţa unei demnităţi.

Cel ce se cunoaşte pe sine, cel ce luptă cu mijloacele şi în sensul naturii sale proprii, cel ce crede în rânduiala lumii acesteia şi în rostul său în împlinirea unei opere divine, acela este stăpânul îmbucurat al vieţii sale şi făclie aprinsă într-o lume plină de întristare.

Oamenii vin în lume deosebiţi. Ceea ce îi face însă puternici sau slabi, roditori sau neroditori este atenţia cu care s-au aplecat în a-şi descoperi şi îndruma calitatea proprie. Cei mai mulţi dintre noi se sbat zadarnic o viaţă întreagă pentru că nu şi-au descoperit rostul şi nu au fost credincioşi geniului propriu. Trăind mai mult relaţiile şi imboldurile ce le vin din afară, ei au mers rătăcind, corăbii plutitoare supuse tuturor vânturilor. O astfel de viaţă duce numai la sforţare inutilă, la irosire şi plâns; nimic nu poţi culege când te-ai părăsit „în voia soartei” atunci când de fapt soarta poate fi în mâinile tale.

Nimeni nu se poate plânge de viața sa și nu are dreptul să o invidieze pe a altuia. Cine știe să-și desvăluie propriul său mister și îndruma propriul său destin, acela încearcă o bucurie interioară, o pasiune care alungă din jurul său toate impuritățile și încercările inutile. De ce? Pentru că el a lucrat numai la îndemnul unor forțe interioare reale, forțe adânci și sigure, nu la îndemnul capriciilor legate de o lume exterioară nestabilă, de cele mai multe ori nesemnificativă pentru împlinirea sa.

Descoperit ție însuți în ce ai mai adânc și mai propriu, mergi sigur pe drumul rodului bogat și al bucuriilor durabile. Căderile neașteptate și încercările cu întoarceri mai sunt cu putință doar ca accidente ce pot fi ele însele convertite în sens constructiv și ascensional. Ființa ta în ce are mai deosebit crește în orice manifestare a ei pentru că, expresie credincioasă a ceea ce-i aparține mai adânc și mai pur, manifestarea cea mai modestă devine un act de creație.

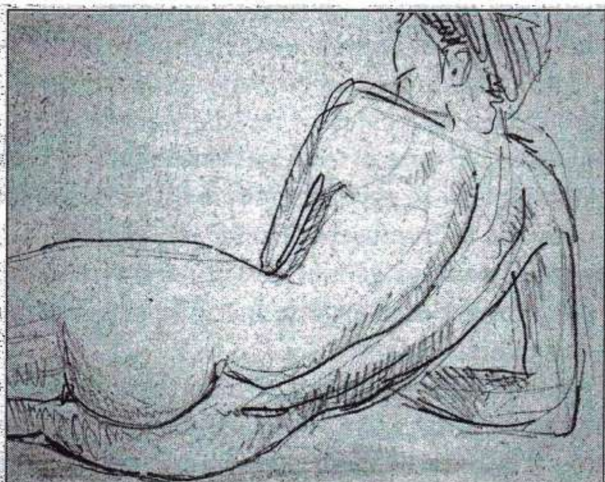
Ce altceva poate însemna bucuria supremă a omului, decât corespondența până la identitate între respirația firească a geniului său cu gândul și fapta sa, într-o lume în care au fost alungate tentațiile înșelătoare și învinse potrivniciile?

3. Sensul vieții noastre este dublu: în direcția cuceririlor exterioare, materiale, și în acela al cuceririlor interioare ale spiritului. Amândouă se impun cu necesitate.

Omul care se știe om nu năzuiește numai către cucerirea și dominarea resurselor universului, ci și către cuceriri mai subtile, dar care îl pun în stăpânirea permanențelor.

Omul adevărat are o mare aspirație și aplecare în dezvoltarea naturii sale morale; el este fraged și curat, continuu însetat de zonele pure ale unei spiritualități elevate.

Cei mai mulți dintre oameni trăiesc la întâmplare și se socotesc cu atât mai pregătiți pentru viață cu cât se lasă mai

mult „în voia soartei”. Om tare, om care luptă, este socotit cel ce se adaptează mereu şi foloseşte mijloacele obişnuite ale succesului în viață. În realitate suntem în fața unui învins.

Cei mai mulți dintre oameni nu înțeleg care este adevărata realitate, care este calea ce trebuie urmată; ei nu înțeleg nimic din viață, pe care o reduc la dimensiuni şi forme fără chip, în ochii lor nu se răsfrânge nimic din măreția unei lumi de mare bogăție şi frumusețe. Trupul lor, grădina cu flori şi cerul cu stele, până şi gândul ce-i înjunghie adesea, nu le spun nimic, nimic decât materie inertă lipsită de orice posibilitate de salvare.

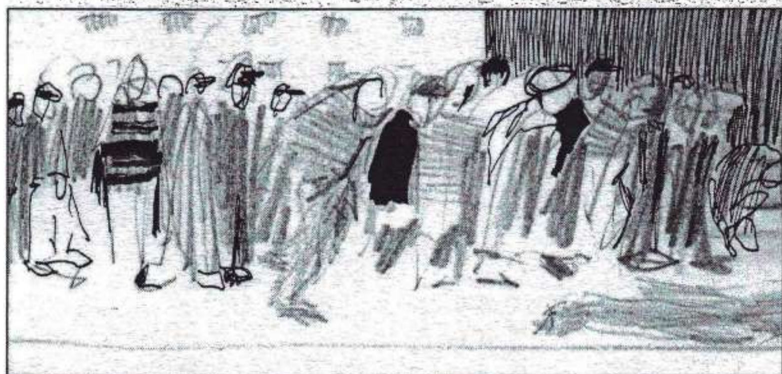
Conştiința omului adevărat se cutremură în fața lumii şi vieții. Viața este forță sacră, este îndemn şi creație, este sete de absolut. Nici cel mai mărunt act nu trebuie să fie lipsit de suflul tainic al sensului mare ce-l are dramatica noastră condiție.

Oamenii duc o viață de întrecere: se întrec în a face obişnuitul, comunul şi nu în ceea ce este deosebit de frumos, sublim. Oamenii duc o viață de întrecere: uneori o întrecere de râme, de soboli, îi vezi cum coboară, cum se topesc în curentul căderilor de tot felul, nu ştiu sau nu mai pot să ştie un sens, un rost propriu. „A face ca toată lumea”, aceasta e deviza, în zilele noastre de lăudată civilizație, adevărul este măsurat cu valul de plăceri care·vine, nimeni nu ştie de unde vine şi încotro merge.

Oamenii jertfesc uşor, pentru o plăcere trecătoare, adevărul înalt şi frumos ca soarele. Mulți fără să-şi dea seama, nu mai puțini din oportunism, lasă în urmă tot ceea ce ține de grandoarea noastră, alunecând pe panta plăcerilor ieftine sau a ambițiilor deşarte.

Caută, caută mereu şi mergi pe căile ce te înalță într-o zonă de puritate şi frumusețe. Fă-ți lucrul tău, nu privi şi mai ales nu te supune de bună voie căderilor. Fă-ți lucrul tău, aşa

cum îți spune cugetul bun, cel ce te leagă şi-ți dă îndemnul de om, chip strălucit al rațiunii şi conştiinței superioare. Fă-ți lucrul tău şi mergi până la capăt, până acolo unde osteneala va deveni bucurie şi iluminare.

În lumea noastră sunt oameni care fac rău şi alții care fac bine. Între aceştia din urmă deosebim două categorii după originea, după cauza care îi face să ajungă făptuitori ai binelui.

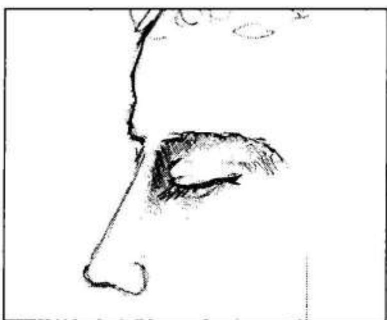
Unii merg pe această cale pentru că aşa se cade, aşa e frumos sau pentru că aşa e rânduiala obştească. Alții însă fac binele din îndemn interior, din nevoia împlinirii rostului lor de oameni, din setea lor de absolut. Cei dintâi fac binele din motive estetice sau sociale, iar cei din al doilea rând îl fac din structură, din motive interioare, din destin.

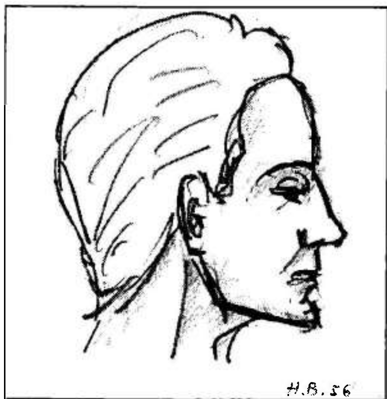
Umanitatea în noua epocă va trebui să depăşească binele organizat în societăți de binefacere pentru a se ridica la o adevărată spiritualitate, cale a propriei sale salvări: binele, respirație a spiritului.

H.B. 56

Cuprins

Ernest Bernea (1905-1990), filosof, personalitate a şcolii etnografice şi sociologice româneşti, a fost unul dintre intelectualii de marcă ai perioadei interbelice. S-a născut la Focşani în 28 martie 1905, copilărind la Brăila, unde şi-a făcut studiile primare şi liceale. Din 1926 a urmat cursurile Facultăţii de Litere şi Filosofie din Bucureşti, unde i-a avut ca profesori pe Nicolae Iorga, Nae Ionescu şi Dimitrie Gusti. Cu Nae Ionescu a colaborat şi la revista *Cuvântul*, iar cu Dimitrie Gusti a lucrat în echipele de cercetare etnografică, renumite şi pe plan internaţional. Între anii 1930 şi 1933 a fost bursier, specializându-se în sociologie şi în istoria religiilor la Paris, iar la Freiburg în filosofie, unde a studiat cu Martin Heidegger.

Conferenţiar universitar, cercetător, autor al unui mare număr de studii şi articole, Ernest Bernea a fost puţin publicat, personalitatea şi opera sa, considerată de dreapta, fiind umbrită şi anatemizată de politica vremii. Între anii 1939 şi 1962 a trecut prin lagăre şi închisori, a suferit umilinţa domiciliului forţat, după care a fost eliberat, dar a rămas sub permanentă supraveghere. Cât a trăit, a încercat cu tenacitate să-şi publice rezultatul cercetărilor de teren, precum şi preţioasele studii de sinteză. Cele câteva scrieri pe care, cu greutate, a reuşit să le publice au fost marcate însă de cenzură şi autocenzură.

În toamna lui 1932, Bernea a cunoscut-o pe Maria Patrichi, absolventă a Facultăţii de Litere din Bucureşti, cu care s-a căsătorit cinci ani mai târziu. Împreună au avut un fiu, Horia, şi pe gemenele Ana şi Tudora. Horia Bernea (1938-2000), renumit şi apreciat pictor, a fost membru al Comisiei Monumentelor Istorice şi al Grupului de Reflecţie pentru Înnoirea Bisericii, iar între anii 1990-2000 a deţinut funcţia de director general al Muzeului Ţăranului Român.

Deşi Ernest Bernea reprezintă un nume de referinţă în cultura română, cea mai mare parte a opera sale începe abia acum să fie publicată.

ISBN 978-973-558-382-8

6,14 Lei